

Ominaispiirteiden selvitys

Haminan varuskuntakerho

Hamina

2017

ark-byroo

Tilaaaja

Senaatti-kiinteistöt

Tilaaajan edustaja

Asko Taskila, myyntipäällikkö

Konsultti

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy
Kustaankatu 3,
00500 Helsinki

www.arkbyroo.fi

info@arkbyroo.fi

010 2350 566

Työryhmä

Marianna Heikinheimo, vastaava tutkija

Heini Ynnilä, vastuullinen tutkija

Anna Solin, tutkija

Christian Anttonen, graafikko

Sami Heikinheimo, valokuvaus

Etukannen kuva

Haminan varuskuntakerhon pääsisäänkäynti marraskuussa 2017.

Suoritusajankohta

Marraskuu-joulukuu 2017. Työ on luovutettu 19.12.2017.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

ISBN 978-952-7239-36-0 (nid)

978-952-7239-37-7 (PDF)

Asiasanat

Hamina, Linnoitus, kadettikoulu, johtajan asuintalo, upseerikerho, varuskuntakerho, ominaispiirteiden selvitys, 1860-luku

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Kohde	4
1.2 Tehtävä	5
1.3 Perustiedot	6
2. Uudisrakennukset 1863	8
2.1 Rakennuttaminen	8
2.2 Suunnittelijat E. B. Lohrman ja A. T. Decker	9
2.3 Suunnitteluratkaisu	10
3. Muutoshistoria	18
3.1 Muutokset käytössä	18
3.2 Rakennemuutokset	20
4. Nykytila	28
4.1 Ulkotilat ja kaupunkikuva	28
4.2 Varuskuntakerho	30
4.3 Piharakennus	46
4.4 Kuvien ottopaikat	48

Johdanto

1.1

Kohde

Tämän työn kohteena on 1860-luvulla valmistunut, punatiilinen, uusgotiikkaa edustava rakennus Haminan historiallisella varuskunta-alueella. Rakennus rakennettiin alun perin kadettikoulun johtajan asunnoksi Intendenttikonttorissa laadittujen suunnitelmien mukaisesti. Eri lähteiden mukaan suunnittelijaksi on nimetty joko Ernst Bernhard Lohrmann tai Alexander Theodor Decker,¹ joista kumpikin työskenteli suunnittelun parissa. Vuonna 1903 siitä tehtiin venäläisen varuskunnan esikuntarakennus ja upseerikerho, 1920-luvulta alkaen se on toiminut suomalaisen varuskunnan upseerikerhona, ja rakennus on viimeiset vuosikymmenet tunnettu Haminan varuskuntakerhona. Rakennuksessa on tällä hetkellä ravintolatoimintaa ja kokoontumistiloja. Työhön kuuluu myös kerhorakennuksen kanssa samaan aikaan suunniteltu ja rakennettu piharakennus, joka toimii nyt varastorakennuksena.

Varuskuntakerhon rakennusten kaupunkikuvallinen merkitys on tunnistettu. Ne muodostavat oleellisen osan Suomen vanhimman, yhtäjaksoisesti toimineen varuskunnan rakennuskannasta. Kohteet kuuluvat Haminan linnoitus- ja varuskuntakaupungin valtakunnallisesti merkittävään rakennettujen kulttuuriympäristöjen RKY-alueeseen ja ne on suojeltu asemakaavassa merkinnällä sr-1. Kerhorakennuksella on sekä rakennustaiteellista että kulttuurihistoriallista arvoa, ja se on tunnistettava osa Haminan kaupunkikuvaa. Ulkorakennuksen merkitys piilee etenkin siinä, että se on säilynyt esimerkki kaupunkien asuinrakennusten yhteyteen kuuluneista piharakennuksista, jotka ovat harvenneet, ja joiden säilyttäminen edesauttaa moni-il-

meisen kaupunkikuvan turvaamista.²

Kerhorakennuksen pääjulkisivu on linjassa kaupungin keskipisteestä lähtevän säteittäisen Kadettikoulunkadun kanssa, piharakennus sen sijaan on linjassa keskustaa kiertävän ensimmäisen kehäkadun, Isoympyräkadun, kanssa. Tontti rajoittuu Kadettikoulunkadun ja Isoympyräkadun lisäksi lounaassa Jääkärinkatuun ja luoteessa Pikkuymyräkatuun. Rakennusten välissä oleva piha-alue on puistomaista.

Konteksti

Kerhorakennus sijoittuu Haminan hallinnollisten keskusrakennusten ja historiallisten varuskuntarakennusten välimaastoon. Pikkuymyräkadun vastakkaisella puolella sijaitsee pyöreänmuotoinen ortodoksikirkko vuodelta 1837. Kadettikoulunkadun toisella puolella sijaitsee entinen kadettikoulun päärakennus, joka nykyisin toimii reserviupseerikouluna. Alueen muut vanhat varuskuntarakennukset ovat pääosin Intendenttikonttorin, sittemmin Yleisten rakennusten ylihallituksen, johdossa toimineiden arkkitehtien suunnitteleamia. E. B. Lohrmannin lisäksi rakennussuunnitelmia laati häntä edeltänyt Carl Ludwig Engel ja myöhemmin johtajana toiminut Johan Jacob Ahrenberg. Rakennukset edustavat pääasiassa uusklassismia rapattuine julkisivuineen. Varuskuntakerhon ja sen sivurakennuksen julkisivut tekevät näistä poikkeuksen, sekä pintamateriaalin että edustamansa tyyliuuntauksen osalta.

¹ Museoviraston rakennushistorian osasto 1982, 9; haminanvaruskuntakerho.fi/historia.

² Museoviraston rakennushistorian osasto 1982, saate, 9.

1.2 Tehtävä

Ortoilmakuva Haminan varuskuntakerhosta ympäristöineen. Etelä-Kymenlaakson karttapalvelu. Tontin rajoja on korostettu.

Työn tehtävänä on tarkastella varuskuntakerhon ja sen piharakennuksen säilyneisyyttä, määrittää sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä tilakokonaisuuksittain. Työ laaditaan tilanteessa, jossa Senaatti-kiinteistöt on aikeissa myydä kyseiset rakennukset.

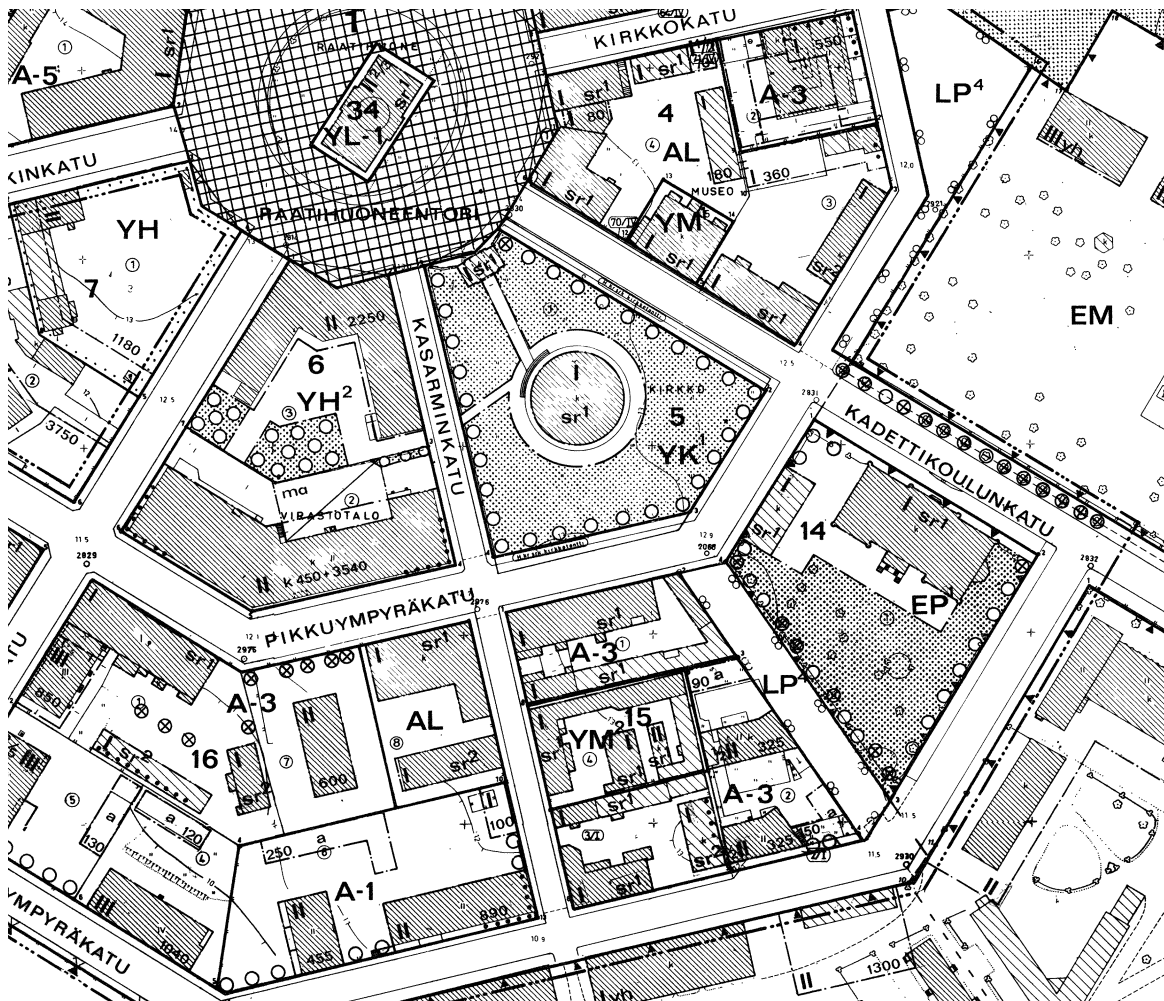
Työhön on sisällytynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Merkittäviä arkistolähteitä ovat olleet Kansallisarkistossa säilyttävät alkuperäispiirustukset ja Senaatti-kiinteistöjen arkistossa olevat piirustukset 1950-luvun ja tämän jälkeisistä muutostöistä. Vanhoja valokuvia on kerhorakennuksesta etenkin Museoviraston kuva-arkistossa ja näihin on tutustuttu Finna-hakupalvelun kautta. Kirjallisista lähteistä merkittävin on ollut Ulla-Riitta Kaupin vuoden 1988 selvitys silloisen upseerikerhon historiasta. Tämä Museoviraston Rakennushistorian osastolla laadittu selvitys tehtiin ilmeisesti palvelemaan silloisen peruskorjauksen suunnittelua. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluett-

telosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

Kohteella suoritettiin katselmus 27.11.2017, jolloin rakennuksia ja pihapiiriä tarkasteltiin sekä yleispiirteisesti että tilakokonaisuuksittain. Rakennukset ja piha-alueet on myös dokumentoitu valokuvaamalla. Valokuvien ottopaikat on merkitty pohjakaavioihin.

Raportti koostuu neljästä luvusta, josta ensimmäinen esittelee kohteen, sen rajauksen, tehtävän ja rakennusten perustiedot. Toinen luku käsittelee rakennuttamista, suunnittelijoita ja suunnitteluratkaisua. Luku sisältää rakennusten alkuperäispiirustukset. Kolmas luku esittelee muutokset rakennusten käytössä ja rakenteissa, ja luku on kuvitettu eri peruskorjausvaiheiden piirustuksilla. Luvussa neljä kuvataan rakennusten nykytila sanallisesti ja valokuvin. Luvussa tarkastellaan kaupunkikuvaa ja ulkotiloja, julkisivuja ja huonetiloja tilakokonaisuuksittain.

1.3 Perustiedot

Ote ajantasa-asemakaavasta 223 vuodelta 1988.

Varuskuntakerho ja sen piharakennus

Rakennettu: 1863

Rakennuttaja: Valtio, Intendenttikonttori

Arkkitehti: Ernst Bernhard Lohrmann/Theodor Decker

Osoite: Kadettikoulunkatu 3

Kiinteistötunnus: 75-1-14-1

Kaupunginosa: 1, Linnoitus

Kortteli: 14

Tontti: 1 (tontinmittaustoimitus 735 vuonna 1961)

Rakennusnumero: 31020013 (piharakennus),
31020014 (kerhorakennus)

Laajuustietoja

Kerhorakennus: bruttoala 1 571 m², huoneistoala 1 122 m²

Varastorakennus: ei tietoa

Tontin koko: 4 200 m²

Kerroksia: 1 + kellari

Rakennus- ja muutosvaiheet

1863, uudisrakennus valmistuu

1950-luku, muutostyöt, alkuperäisiä rakennusosia puretaan

1980-luvun loppu ja 1990-luvun alku, peruskorjaus, jonka tavoitteena oli palauttaa rakennus lähemmäs alkuperäistä suunnitteluratkaisua.

Käyttöhistoria³

1863 alkaen, venäläisen kadettikoulun johtajan asunto ja piharakennus

1903–1917, venäläisen varuskunnan esikunta- ja upseerikerhorakennus sekä piharakennus

1918, saksalaisen junkkerikoulun käytössä

1920–1990-luvut, suomalaisen reserviupseerikoulun upseerikerho ja piharakennus

1990-luvulta alkaen, varuskuntakerho ja varastorakennus

Omistus

1863 alkaen, valtio (nykyisin Senaatti-kiinteistöt)

Asemakaavahistoria

Rakennukset ovat 22.4.1988 vahvistetussa asemakaavassa 223 merkitty puolustusvoimien rakennuksien korttelialueeksi merkinnällä EP. Tontille saa sijoittaa toimisto-, kokoontumis- ja ravintolatiloja. Tontilla saa olla asuinhuoneistoja kiinteistön hoitoon tarvittavalle henkilökunnalle. Rakentaa saa yhteen kerrokseen.

Autopaikkoja on rakennettava yksi autopaikka per 150 m² yleisten tilojen kerrosalaa, ja yksi autopaikka jokaista asuinhuoneistoa kohti.

Tontti käsittää istutettavan alueen ja tontilla on asemakaavassa kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi merkittyjä puita, jotka saa kaataa vain kaupunginhallituksen luvalla. Tilalle on istutettava uusi puu.

Vuoden 1988 asemakaava 223 korvasi asemakaavan 64 vuodelta 1969. Tätä ennen tonttia koskivat asemakaava 4 vuodelta 1930, asemakaava 2 vuodelta 1888 ja asemakaava 1 vuodelta 1841.⁴

Rakennussuojelu

Tontilla sijaitsevat rakennukset on merkitty vuoden 1988 asemakaavassa 223 suojeltavaksi merkinnällä sr-1. Rakennukset ovat rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaita tai historiallisen kaupunkirakenteen ja -kuvan säilymisen kannalta tärkeitä rakennuksia. Rakennuksia ei saa ilman pakottavaa syytä hävittää.

Suojelumerkinnän mukaisesti rakennuksessa suoritettavien korjaus-, muutos-, ja lisärakentamisten sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen arvokas luonne säilyy. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu

rakennustoimenpiteitä tämän pyrkimyksen vastaisesti, on rakennus korjaus-, muutos-, tai lisärakentamistöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan joko entistään tai muulla rakennuksen tyyliin ja ympäristöön hyvin soveltuvalla tavalla. Rakennusta korjattaessa tai laajennettaessa on katsottava, että ovi- ja ikkuna-aukot sekä näiden muodot ja jaot, katto-muoto ja erilaiset ulokkeet, savupiiput ja vesikourut sekä muut rakennukselle ominaiset yksityiskohdat ja käytetty materiaali säilytetään, taikka niiden laatu korjattaessa otetaan huomioon. Rakennuksen ullakolle ja kellariin saa rakenteiden sen sallissa ja julkisivuja olennaisesti muuttamatta sisustaa huonetiloja merkityn rakennusoikeuden ja kerrosluvun sekä autopaikkamääräysten sitä estämättä voimassa olevien rakentamismääräysten puitteissa.⁵

Tämän lisäksi rakennukset kuuluvat RKY-alueeseen ”Haminan linnoitus- ja varuskuntakaupunki”. RKY-alueet on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta.

Rakennuksen lisäksi myös maapohjaan liittyy suojelumerkintöjä. Kiinteistö kuuluu Haminan linnoituksen muinaisjäännösalueeseen⁶ ja Vehkalahden vanhan asemakaava-alueen muinaisjäännösalueeseen.⁷ Vuonna 2003 laaditun Vehkalahden kunnan ja Haminan kaupungin arkeologisen inventoinnin tuloksena varuskuntakerhon tontti luokiteltiin tutkimuksellisesti ja suojelullisesti mielenkiintoiseksi alueeksi. Tontti määriteltiin kolmijakoisessa tutkimuksellisen ja suojelullisen merkittävyyden luokituksessa toiseen luokkaan.⁸ Kohdekuvauksen mukaan ”alue on sijainnut 1600-luvun Vehkalahden kaupungin asemakaava-alueella. Ensimmäisessä alueen rakennuskantaa kuvaavassa kartassa vuodelta 1723 tontin alueelle ei ole merkittynä yhtään rakennusta, ja alue on mahdollisesti saattanut olla 1600-luvulla vielä rakentamattomana. Rakentaminen lakkaa tontilla kartta-aineiston perusteella vuosien 1723 ja 1725 välisenä aikana. Tontin kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneitä piha-alueella ja mahdollisesti osin myös rakennusten alla.”⁹

5 Asemakaavan 223 määräykset. Haminan kaupunki.

6 Muinaisjäännösnumero 1000003513, ks. kyppi.fi.

7 Muinaisjäännösnumero 1000003532, ks. kyppi.fi.

8 Mökkönen 2003, liite 5.

9 Mökkönen 2003, liite 8, sivu 22/48.

3 Kaupin (1988) mukaan.

4 Haminan kaupunki.

Uudisrakennukset 1863

2.1

Rakennuttaminen

Kadettikoulun johtajan asuintalo (oikealla) ja sittemmin purettu kadettikoulun hallintorakennus (vasemmalla) vuonna 1870. Kuva on otettu nykyisen Reserviupseerikoulun päärakennuksen luota. Haminan kaupungin museoiden kuva-arkisto.

Vuonna 1722 perustettu Haminan varuskunta on Suomen vanhin yhtäjaksoisesti toiminut varuskunta. Se toimi varuskunnan perustamisen aikaan rakennetussa bastionilinnouksessa, jota täydennettiin 1800-luvun alussa kapioneeririntamalla.¹ Kun Kaakkois-Suomi liitettiin Venäjän keisarikunnan osaksi vuonna 1742, varuskunta venäläistettiin. Keisarillisen Suomen Kadettikoulu perustettiin Haminaan 1821. Tätä sotilaallista oppilaitosta varten varattiin maa-alueita nykyisen Kadettikoulunkadun molemmin puolin. Laitokselle rakennettiin lukuisia uudisrakennuksia ja kunnostettiin vanhoista rakennuksista erilaisia asuin-, harjoitus-, ja huoltorakennuksia 1800-luvun loppuun mennessä.²

Kadettikoulun johtajan asuinrakennusta lähdettiin suunnittelemaan koulun johtajana 1843-1855 toi-

mineen Johan Reinhold Munckin esityksen pohjalta. Munckin virka-asuntona oli ollut vaatimaton, vanhaan rakennuskantaan kuulunut puurakennus, ja tästä syystä hän päätti esittää edustavamman asuinrakennuksen rakentamista.³ Paikaksi valikoitui tontti läheltä kadettikoulua. Kyseinen tontti esiintyy nykymuodossa vuonna 1841 hyväksytyssä asemakaavassa.⁴ Arkkitehti Lohrmannin suunnittelema puinen, yksikerroksinen asuinrakennus valmistui nykyisen varuskuntakerhon paikalle 1852. Tämä kuitenkin paloi 1857 useiden muiden kadettikoulun rakennusten joukossa.⁵ Johtajalle oli rakennettava uusi asuinrakennus vanhalle paikalle. Nykyinen rakennus valmistui vuosien 1862–1863 aikana.⁶

³ Friman ja Lind 2011, 50.

⁴ Asemakaava 1, 1841. Haminan kaupunki.

⁵ Friman ja Lind 2011, 50.

⁶ Pitkänen 1984, 14.

¹ Museovirasto, muinaisjäännösrekisteri.

² Kauppi 1988.

2.2

Suunnittelijat E. B. Lohrman ja A. T. Decker

Lohrmannin joulukuussa 1859 allekirjoittama piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennuksen pääjulkisivusta. Kansallisarkisto.

Uuden rakennuksen suunnittelun otti tehtäväkseen jo palaneen rakennuksen suunnitellut saksalais-syntyinen arkkitehti Ernst Bernhard Lohrmann (1803–1870). Vuonna 1841 Suomeen muuttanut Lohrmann toimi Intendenttikonttorin, sittemmin Yleisten rakennusten ylihallituksen, johtajana Engelin jälkeen vuosina 1847–1867. Edeltäjänsä tavoin hän oli koulutautunut maanmittariksi. Lohrmann oli kiinnostunut kehittämään johtamaansa virastoa. Hänen aikanaan luotiin lääninarkkitehtijärjestelmä, ajanmukaistettiin ohjesääntö ja muokattiin organisaatorakennetta.⁷

Lohrmann vaikutti myös aikansa tyyli-suuntauksiin. Kun hänen edeltäjänsä aikana oli uusklassismista tullut valtavirtatyylä, nyt sen syrjäytti kertaustyyli. Lohrmannin myötävaikutuksesta uusgotiikka vakiintui yhdeksi kertaustyylien suosituksi alalajiksi. Lohrmann suunnitteli eteenkin kirkkoja, joista moni edustaa näyttävää uusgotiikkaa. Toisaalta myös klassiset piirteet ovat useassa Lohrmannin suunnitelmassa hallitsevassa osassa. Kirkkojen lisäksi Lohrmann jatkoi Engelin työtä Helsingin keskustan julkisten rakennusten suunnittelijana ja laati yksittäisiä suunnitelmia yksityistaloiksi.

Kansallisarkistossa on säilynyt päiväämätön Lohrmannin piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennukseksi. Tämä puinen asuinrakennus edustaa

uusklassismia. Epäselvää on, koskeeko piirustus ensimmäistä toteutunutta johtajan asuinrakennusta, joka sittemmin paloi, vai onko kyseessä palon jälkeen laadittu uudisrakennuksen suunnitelma. Lohrmannin allekirjoituksella varustettu toinen piirustus johtajan asuintaloksi on päivätty vuoteen 1859 ja poikkeaa huomattavasti ulkoasultaan aiemmasta suunnitelmasta. Kyse on uusgotiikkaa edustavasta tiilirakennuksesta, jossa on pääjulkisivussa näytävä, muuta rakennusta hieman korkeampi keskirisaliitti ja rakennuksen päissä jyrkät tornit. Myös rakennuksen savupiiput on muotoiltu tornimaisiksi. Lopullisessa toteutuksessa, jonka on allekirjoittanut Theodor Decker, on Lohrmannin suunnitelmaa tiilirakennuksesta muokattu yksinkertaisemmaksi.

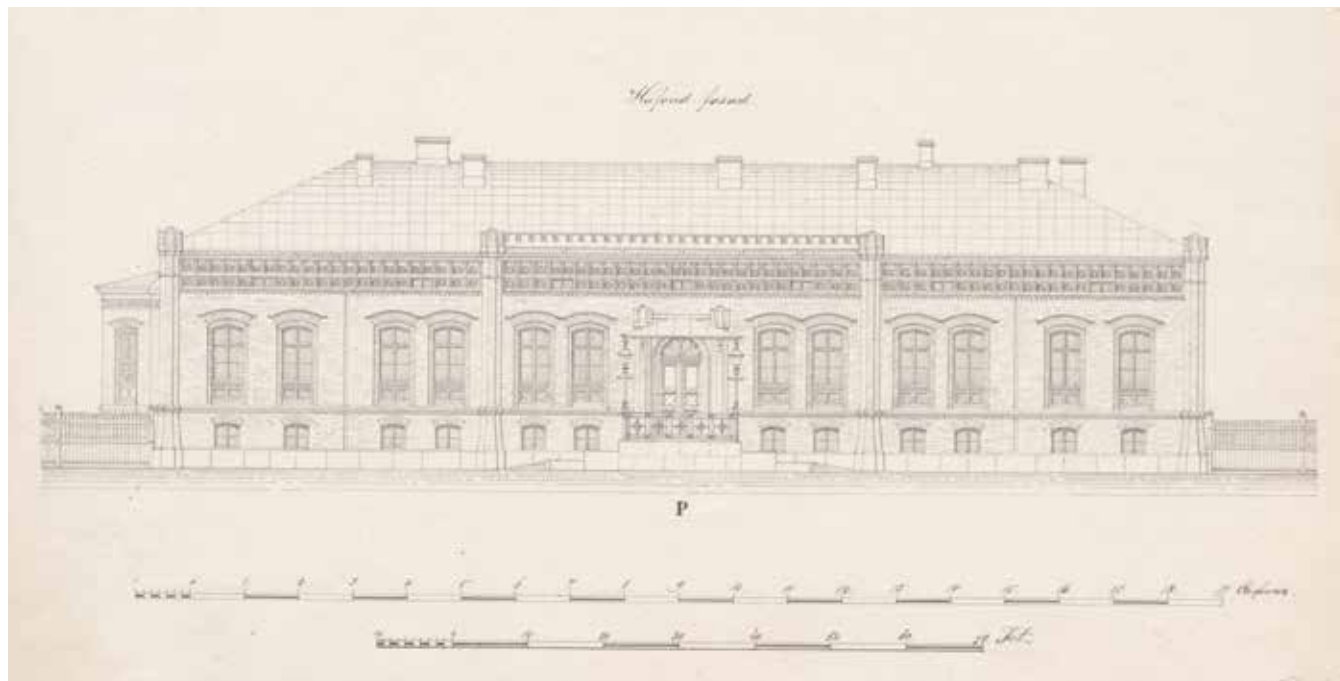
Päiväämättömät piirustukset allekirjoittanut Alexander Theodor Decker (1838–1899) oli rakennuksen valmistuessa juuri valmistunut arkkitehdiksi Tukholman taideakatemiasta. Ennen opintojaan hän oli ollut arkkitehtioppilana intendenttikonttorissa ja palasi Yleisten rakennusten ylihallitukseen valmistuttuaan. Yleisten rakennusten ylihallituksen lisäksi Decker työskenteli yksityisarkkitehtina.⁸ Lohrmannin tavoin Decker suunnitteli useita uusgotiikkaa edustavia kirkkorakennuksia ja lukuisia yksityishuviloita.

⁷ Halila 1967, 40–47, 471.

⁸ Halila 1967, 477.

2.3

Suunnitteluratkaisu

Theodor Deckerin päiväämätön piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennuksen pääjulkisivusta. Rakennus toteutettiin kyseisen suunnitelman mukaan. Kansallisarkisto.

Rakennukset sijoitettiin puistomaisen tontin reunoille pääkatujen varteen ja kadunpuoleiset sivut tontista aidattiin. Asuinrakennuksessa on kaksi kerrosta, joista toinen on puoliksi maan alla. Pohjakerroksen ikkunat sijoitettiin huoneiden seinien yläosiin, hieman katutasoa ylemmäs. Rakennuksen kaksi kerrosta jaettiin hierarkkisesti. Katutasoa alempi pohjakerros oli varattu palvelusväelle ja aputiloille, pääkerros kadettikoulun johtajalle ja tämän perheelle. Myös pääkerroksen sisällä tilat oli jaettu hierarkkisesti. Kaakkoisosassa oli johtajan työntekoon ja seurusteluun varatut tilat, luoteisosassa muun perheen yksityisemmät tilat.

Asuinrakennuksen muoto ja julkisivujäsentely

Rakennus on muodoltaan pitkänomainen. Epäsäännöllisyyttä pohjakaavaan luo rakennuksen kaakkois-sivulla oleva erkkeri, sekä pääjulkisivuna toimivan koillisjulkisivun keskiosan ulkoneva risaliitti, jonka vastaparina on pihanpuoleisen lounaisjulkisivun nurkkarisaliitit ja niiden väliin jäävä sisennetty keskiosa. Sekä pääjulkisivun keskirisaliitista, että pihajulkisivun sisennetystä osasta oli kulku rakennukseen. Pihan puolella oli puiset portaat ja puurakenteinen kuisti, pääjulkisivussa sisäänkäynnin edessä oli kivetty ajoliуска ja muutama kivinen porras pääsisäänkäynnille.

Toteutunut Deckerin ratkaisu oli uskollinen Lohrmannin suunnitelmalle. Pääjulkisivun päätyjen tornit muutettiin Lohrmannin suunnitelmassa esiin-

tyvien risaliitin päissä olleiden, tiilisten, alapäästä levenevien ja yläosasta uurrettujen kuusikulmaisten pilastereiden kaltaisiksi. Savupiiput muutettiin Lohrmannin tornimaisista tavanomaiseksi, ikkunoihin ja sisäänkäyntiin tehtiin pieniä muutoksia ja rakennuksen päätyyn lisättiin yllä mainittu erkkeri.

Pilasterien lisäksi huomattavia koristeaiheita rakennuksessa on erilaiset tiilistä tehdyt listat ja ristikuviot. Ristikuviointi kulkee kahtena nauhana massiivisen kattolistan tavoin läpi julkisivujen. Listan alla on muurihammastus. Sama ristikuviointi toistuu myös rakennuksen pääkerroksen ikkunoiden alla, ja kuviointi toteutettiin pääsisäänkäynnin kaksilehtisiin puuoviin. Pääjulkisivun keskirisaliitti nousi muuta julkisivua korkeammaksi räystäslinjan ylle nousevan sahalaitakuvioisen kattorakenteen myötä. Tämän lisäksi yksinkertainen tiililista kulki julkisivun halki kahden kerroksen välissä ja pystylistä jakoi pääjulkisivujen pareittain sijoiteltuja ikkunoita. Pääkerroksen ikkunoita korostaa tiilikehys ja kaareva lista niiden yllä.

Eräänlaisen vaakalistan muodostaa myös matalan harmaakivisokkelin ja sen yläpuolisen tiiliseinän liitos. Sokkeli on seinää ulompana ja näiden osien väliin muodostuu viisto kaulus.

Asuinrakennuksen vesikatto, ovet ja ikkunat

Rakennuksessa on aumattu rivipeltikate. Se on yksinkertainen pääjulkisivun puolella, sisäpihanpuoleisten nurkkarisaliittien yllä olevat katon osat ovat erikseen aumattu. Myös pääsisäänkäynti on katettu. Rakennuksen päistä ja risaliitista tutut pilasterit reunustavat myös pääsisäänkäyntiä, joka on koristeellinen puuovi, jonka ylle on sijoitettu puolipyöreä ikkuna. Sisäänkäynnin edessä on kivetty ajoliуска, jota reunustaa koristeellinen metallikaide ja sen päissä valaisimilla varustetut pylväät.

Suoraan matalan sokkelin yläpuolella on yläpäistään kaarevat pohjakerroksen ikkunat, joiden sijoittelu noudattaa yläkerran ikkunajäsentelyä, ikkunoiden sijoituessa päällekkäin. Pääkerroksen ikkunat ovat nekin yläosista kaarevia, mutta pohjakerroksen ikkunoita huomattavasti suurikokoisempia. Ikkunat on pääjulkisivuun sijoitettu pareittain, pihajulkisivun nurkkarisaliiteissa niitä oli kolme ja keskiosassa kaksi kumminkin puolin kuistia, kaakkoispäädyn nelikulmaisessa erkkerissä niitä oli jokaisella kolmella sivulla yksi ja sileillä osilla julkisivua kaksi, luoteisjulkisivussa oli yhteensä neljä ikkunaa. Näi-

den lisäksi ullakkokerroksessa oli pieniä ikkunoita tiilikoristeiden lomassa. Pääkerroksen ikkunat olivat kuuteen lasipintaan jaettuja. Niissä oli yksi pysty- ja yksi välipuite. Pohjakerroksen ikkunat olivat neli-ruutuisia ja ullakon kaksiruutuisia.

Kaakkoisjulkisivussa oli pohjakerroksessa kolme uloskäyntiä. Nämä ovet olivat yksinkertaisia vaakapaneloituja, yksi- tai kaksilehtisiä ovia. Rakennuksen lounais- ja luoteisjulkisivuista ei ole alkuperäispiirustuksia, joten pihanpuoleisen puukuistin tarkempi ulkoasu ei ole tiedossa. Luoteeseen avautui alkuperäisessä suunnitteluratkaisussa ovi ja se lienee olleen kaakkoisjulkisivun ovien kaltainen.

Asuinrakennuksen huonejako

Rakennuksen huonetilat jakautuvat pääpiirteittäin koillisenpuoleisiin ja lounaanpuoleisiin. Pohjakerroksessa näiden huonesarjojen väliin jää rakennuksen keskellä kulkeva käytävä, pääkerroksessa keskikäytävää ei ole. Täten pohjakerroksessa on kaksi kantavaa keskimuuria, pääkerroksessa yksi.

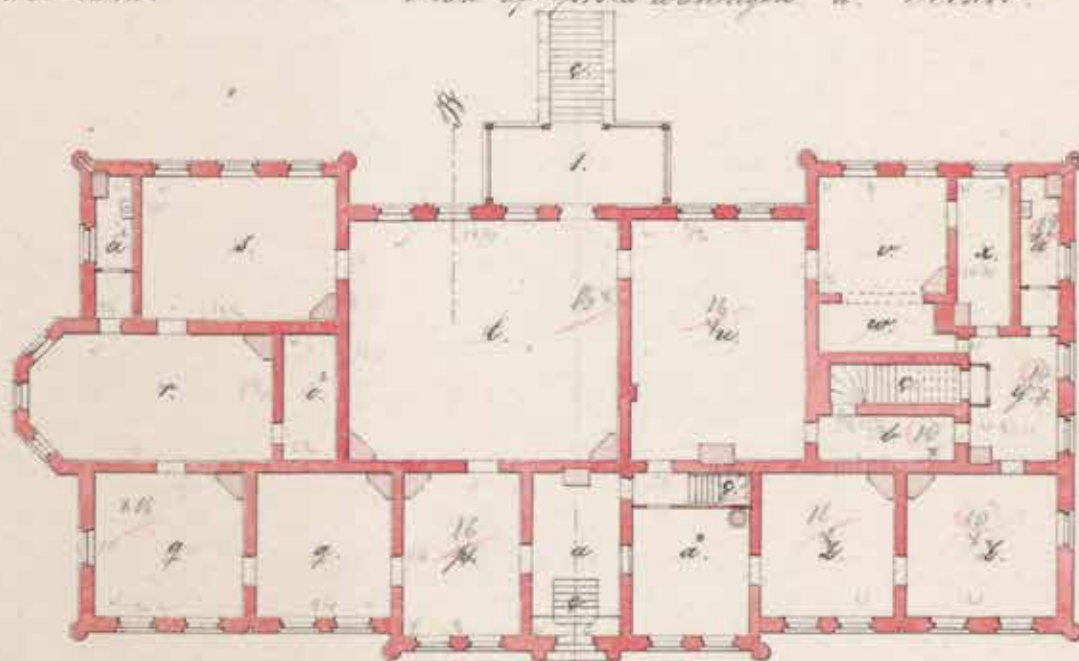
Pohjakerroksen tynnyriholvatun käytävän kumminkin puolin avautuvat huonetilat. Rakennuksen kaakkoispäädyssä oli kaksi polttopuiden varastoina toimivaa tilaa, niiden vieressä pihan puolella kahden huoneen, oman eteisen ja uloskäynnin muodostava puutarhurin asuintilojen kokonaisuus. Keskikäytävän varrella pihan puolella oli isohko kellaritila, sen vieressä rakennuksen ainut kylpyhuone. Tämän vieressä oli suurehko leipomohuone, joka sijoittui edelleen rakennuksen keski-osaan sisäpihan puolelle. Sen vieressä rakennuksen luoteispäässä oli keittiö, joka yhdistyi pääkerrokseen vievään portaaseen ja keskikäytävään. Rakennuksen luoteispäästä oli myös oma sisäänkäyntinsä. Tästä sisäänkäynnistä pääsi keskikäytävän ohella kolmeen palvelusväen käyttöön varattuun huoneeseen, joista yhdessä oli pääkerroksen eteistilaan, ruokasaliin ja johtajan lasten käyttöön tarkoitettuihin tiloihin johtava portaikko. Pohjakerroksen huoneen vieressä oli pääsisäänkäynnin alapuolisessa tilassa toimistohuone ja tämän vieressä kaksi varahuonetta ilman tarkemmin määriteltyä käyttötarkoitusta.

Rakennuksen pääkerroksessa kadunpuolen pääsisäänkäynti johti eteistilaan, jonka lattiapinta oli kahdessa eri tasossa ja niiden välillä kulkivat portaat. Huoneen kaakkoispuolella oli eteishalli, josta oli kulku johtajan käyttöön varattuihin ja tämän työhön liittyviin tiloihin. Sisäänkäynnin luoteispuolelle

a. Föreläsare
b. Korridor
c. Trappor
d. Kök
e. Skafferi
f. Bagari
g. Badrum
h. Källare-rum.

i. Rum för trädgårdsmästare. j. Tambur.
k. Vedkällare.
l. Domestik-rum.
m. Reserv-rum.
n. Kontor.
o. Latrin-kloack.
p. Föreläsare.
q. Huvud-rum.
r. Biljard sal.
s. Termak.
t. Salong.
u. Matsal.
v. Sängkammare.

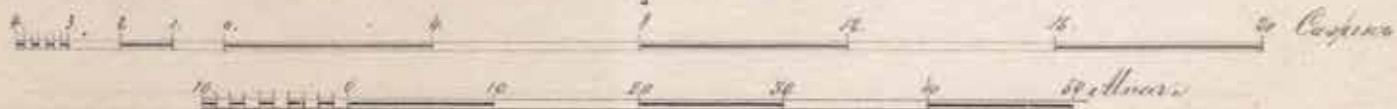
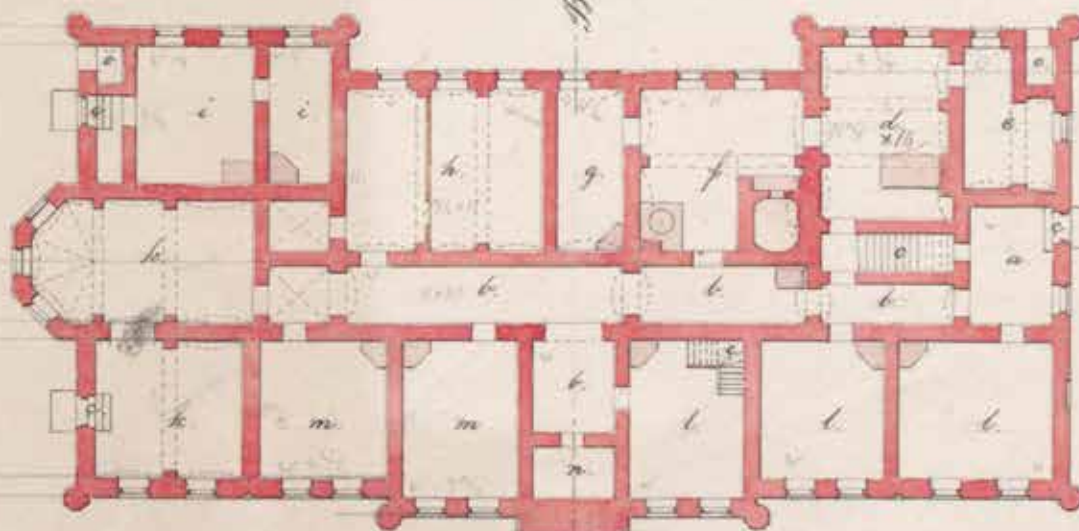
Plan af första våningen w. Ålster.

s. Kabinett.
y. Soveringsrum.
z. Barnkammare.
ä. Latrin.

ä. Latrinrum.
ö. Garderob.
s. Veranda.
v. Apparat.

Plan af jordvåningen.

Yllä pääkerroksen sali ja alla pääkerroksen heirrainhuone kadettikoulun viimeisenä johtajana toiminut kenraali Enckellin aikana 1886–1902. Museovirasto.

avautui perheen lasten opiskeluun varattu huone, jonne oli kulku myös alakerran henkilökunnan tiloista. Kouluhuoneen vieressä oli kaksi lastenhuonetta rakennuksen luoteisosassa. Pihan puolella rakennuksen luoteispäässä oli porras alakertaan ja palvelusväen käyttöön varattu tarjoiluhuone. Luoteispään pihanpuoleinen osa oli varattu käymälälle, makuuhuoneelle, alkoville, ja siellä sijaitsi kabinetti kutsuttu tila makuuhuoneen vieressä.

Pääkerroksen kaakkoispäässä oli johtajan käyttöön varatut tilat. Pihan puolen kulmassa oli käymälä, jonka vieressä sijaitsi vastaanottohuone johtajan vieraille. Kaakkoispään erkkeritilassa oli biljardisali ja sen vieressä vaatehuone. Kadunvarren

puolella oli vielä kaksi miesten käyttöön varattua huonetta, herrainhuonetta. Pihan puolella rakennuksen keskiosissa oli kaksi suurta huonetilaa. Niistä suurempaan, saliksi merkittyyn huoneeseen pääsi sekä vieraiden vastaanottohuoneesta, että eteistilasta. Salin vieressä oli ruokahuone, jonne oli kulku salin lisäksi makuuhuoneesta ja pohjakerroksen keittiötiloihin johtavasta portaikosta. Koska pihalle johtavasta kuistista oli kulku vain saliin, ei kyse ollut sekundäärisestä keittiöportaasta vaan asukkaiden ja vieraiden käyttöön tarkoitettusta tilasta. Sen kautta saatettiin seurustelun ja ruokailun lomassa siirtyä pihalle jalottelemaan.

Pääjulkisivu nykytilassa.

Asuinrakennuksen rakenteet

Rakennuksen ulkoseinät ovat tiilistä muurattuja ja kantavia. Myös kellarikerroksen väliseinät tehtiin tiilistä yhtä kevyempää puuseinää lukuun ottamatta ja pääkerroksen väliseinät olivat nekin umpitiili-muureja kuistia lukuun ottamatta. Seinien sisälle sijoitettiin hormoneja, jotka liittyivät uuneihin, ja jotka lämmityksen lisäksi palvelivat painovoimaista ilmanvaihtoa.

Rakennuksen alapohjaksi tuli maanvarainen betonilaatta. Välipohjarakenne tehtiin erilaiseksi eri osissa rakennusta. Osassa se on tiiliholvattu, osassa puurakenteinen. Yläpohja on puuta, kuten myös kattotuolit. Katto tehtiin peltikatteisena ja peltikatteen alla on harvalaudoitus. Matala sokkeli rakennettiin suurehkoista graniittiharkoista.

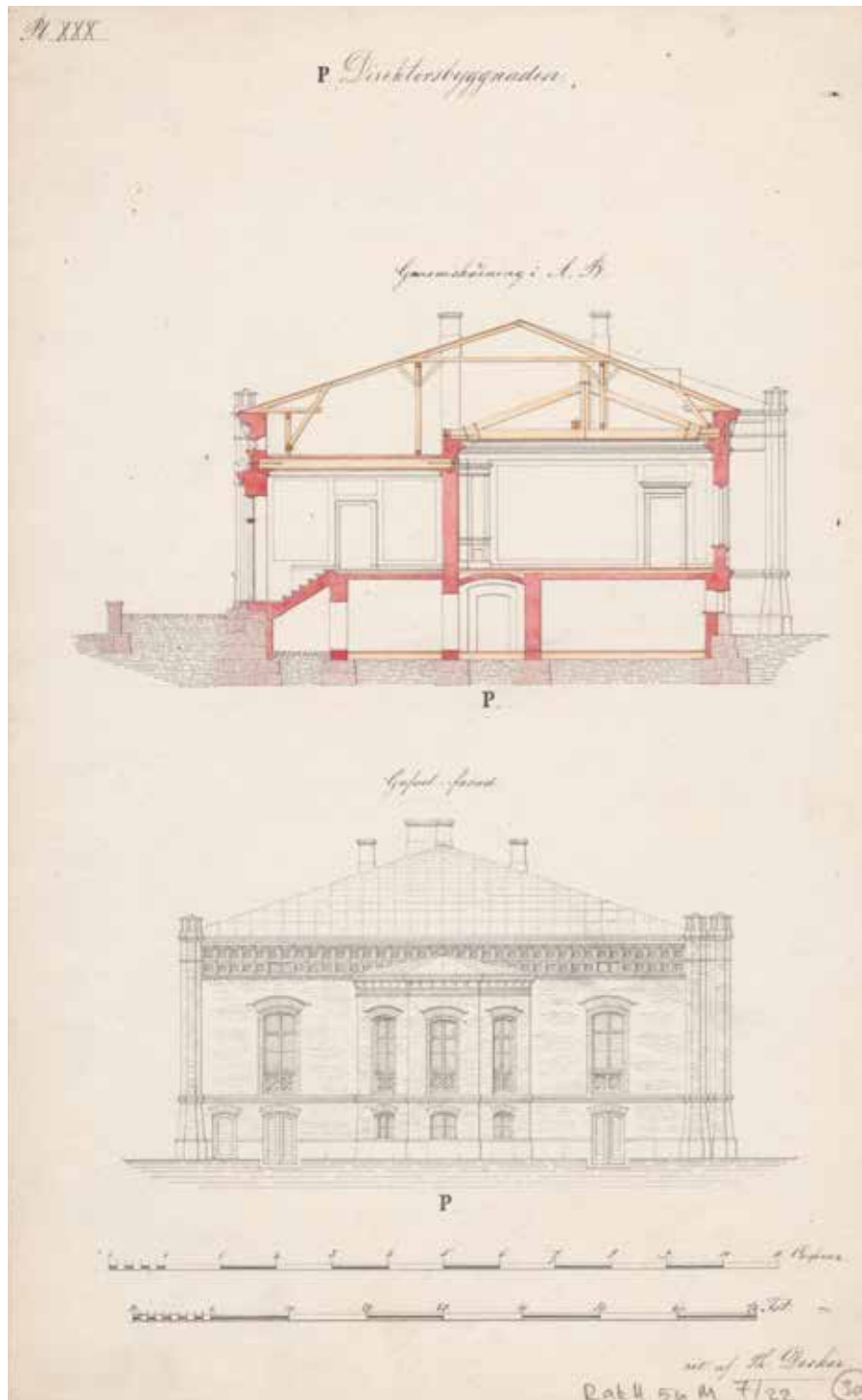
Pohjakerroksen käytävästä tuli tynnyriholvattu, muiden pohjakerroksen huonetiloihin katot ovat suoria tai tynnyri- tai ristiholvattuja. Kaikki pääkerroksen kattopinnat tikkurapattiin ja ovat suoria. Kattoihin liittyi näyttäviä kattolistoja. Rakennuksen ovet

ja ikkunat tehtiin puusta. Pääkerroksen ovet olivat kaksilehtisiä, puisia peiliovia, joihin liittyi ovialukoissa näyttävät vuorilistat. Huoneiden seinäpinnat oli jaettu paneeleihin. Asuintiloissa oli puulattiat.

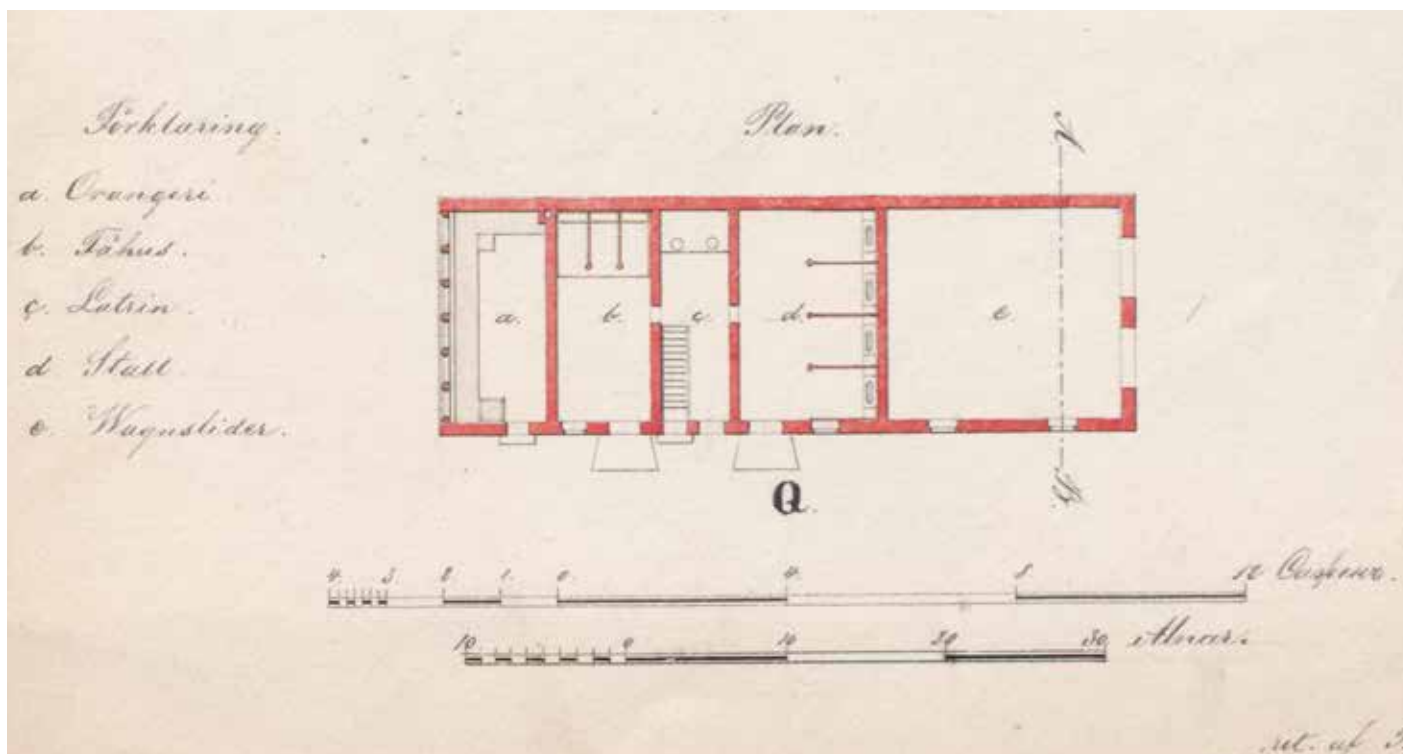
Pohjakerroksen asuintiloihin, käytävään ja kylpyhuoneeseen on alkuperäispiirustuksessa merkitty yhteensä kahdeksan lämmitysuunia. Pääkerroksessa uuneja oli kaksinkertainen määrä. Tämän lisäksi pohjakerroksessa oli leivinuuni ja keittiön uuni, sekä ilmeisesti muuripata, jolla lämmitettiin vettä keittiön ja peseytymistilan tarpeisiin.

Rakennusta voidaan pitää edistyskellisenä siinä suhteessa, että käymälät sijoitettiin päärakennukseen eikä piharakennukseen. Engel oli tosin jo vuoden 1836 suunnitelmissa laatinut kadettikoululle tarkat suunnitelmat vesiklosetteja hyödyntävästä käymäläsiivestä kadettikoulun päärakennukseen.⁹ Johtajan asunnon kohdalla kyse oli perinteisistä kuivakäymälöistä, joita sijoitettiin asuintaloissa tyypillisesti 1800-luvulla piharakennuksiin.

⁹ Kansallisarkisto.

Theodor Deckerin päiväämätön piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennuksen kaakkoisjulkisivusta ja rakennuksen leikkaus. Kansallisarkisto.

Theodor Deckerin päiväämätön piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennuksen yhteyteen rakennetusta talousrakennuksesta. Pohjapiirustus. Piirustusta on rajattu. Kansallisarkisto.

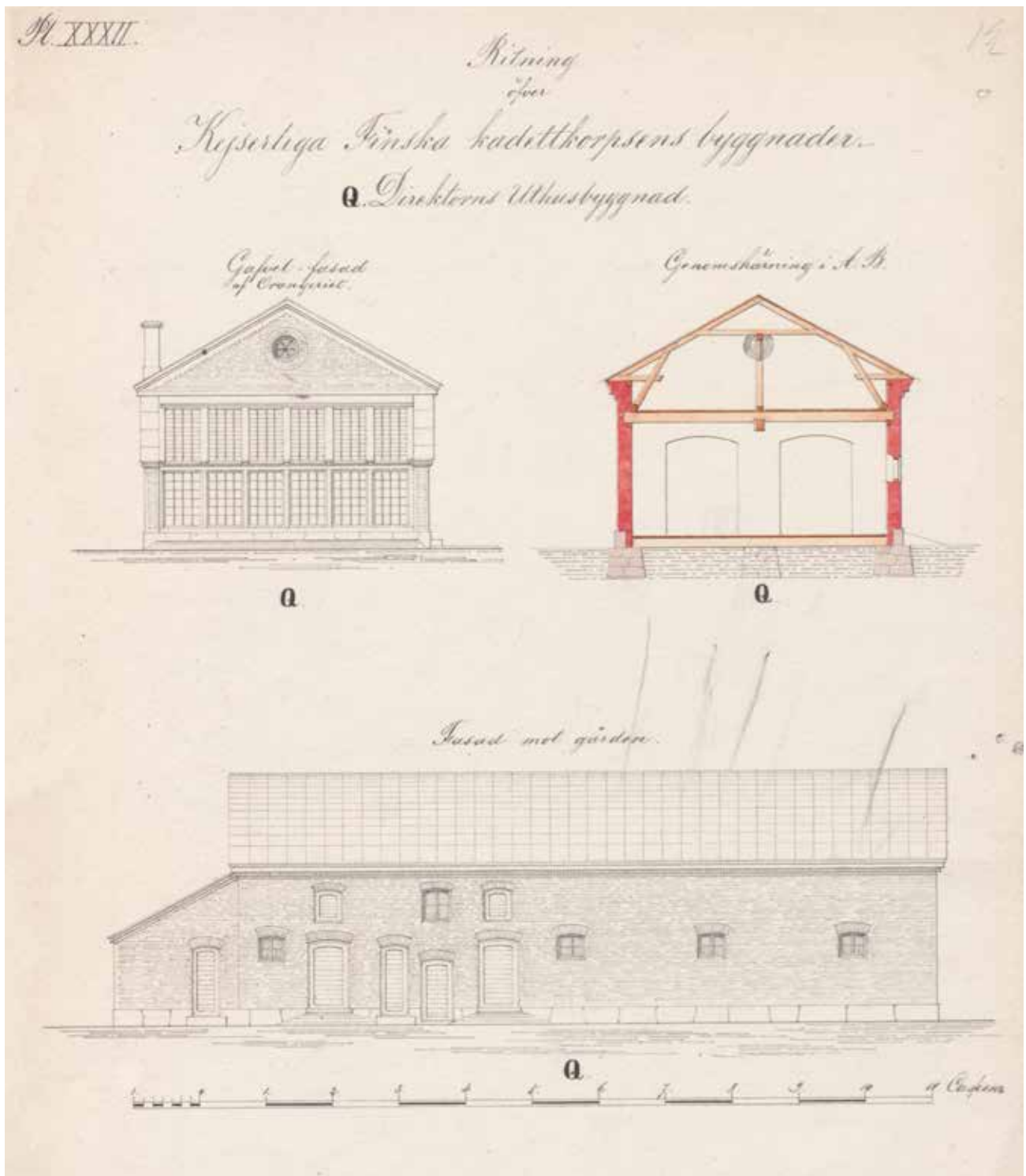
Piharakennus

Piharakennus on suorakulmainen, satulakattoinen rakennus tontin luoteisreunalla. Se on asuinrakennuksen tavoin tiilirakenteinen ja siinä on matala luonnonkivisokkeli, joka kulkee seinäpintaa hieman ulompana. Rakennuksessa on yksi varsinainen kerros ja avointa ullakkotilaa. Ala- ja välipohja rakennettiin puusta, kattotuolit tehtiin puupalkeista. Rakennuksen ainut varsinainen koristeaihe on yksinkertainen hammastettu kattolista. Rakennuksen kadunpuoleinen seinä on aukoton. Ovet avautuivat sekä pihan puolelle, että koilliseen.

Piharakennusta ei suunniteltu aivan tavalliseksi talousrakennukseksi. Sen lounaispään suunniteltiin talvipuutarha, orangeri. Nämä osin tai kokonaan lasiseinäiset huoneet yleistyivät yläluokan huviloissa ja kartanoissa 1800-luvulla. Sivurakennuksen lounaisseinä suunniteltiin pääosin lasipintaiseksi. Viisi pilasteria jakoivat monesta pienestä ikkunarudusta koostuvia lasipintoja. Orangeri oli muuta rakennusta matalampi ja viistokattoinen. Myös katto oli pääosin lasikatteinen. Ikkuna-osat vuorottelivat kattotuolien

kanssa, noudattaen seinän pilasteri-ikkuna-jaotusta. Sisällä ikkunaseinän vierustaa kiersi istutuspenkki ja nurkassa sijaitsi lämmitysuuni. Orangerin vieressä oli kolmella karsinalla varustettu läävä ja rakennuksen keskiosissa käymälä. Piharakennuksen koillispäässä sijaitsi suuri vaunuvarasto, jonka kaksi leveää ovea sijaitsivat rakennuksen koillisjulkisivussa. Vaunuvaraston ja käymälän väliin sijoitettiin viisipilttuinen talli.

Ovet piharakennukseen olivat yläosistaan kaarevia puuovia, joissa oli vaakapanelointi kuten asuinrakennuksen pohjakerroksen sekundäärisissä omissa. Tallista ja läävästä oli ramppi pihalle. Kaakkoisjulkisivun pihanpuoleiset ikkunat ovat samaa tyyppiä kuin asuinrakennuksen pohjakerroksen ikkunat. Ikkunoita ja niitä muodoltaan vastaavia luokkuja on alkuperäispiirustukseen piirretty myös maantasokerroksen ja ullakkokerroksen rajapintaan. Lounaisjulkisivun suurten ikkunapintojen lisäksi sen ullakkokerroksessa oli pyöreä ikkuna. Vastaava pyöreä ikkuna sijaitsi myös rakennuksen vastakkaisella puolella koillisjulkisivussa.

Theodor Deckerin päiväämätön piirustus kadettikoulun johtajan asuinrakennuksen yhteyteen rakennetusta talousrakennuksesta. Yllä lounaisjulkisivu ja leikkaus, alla kaakkoisjulkisivu. Piirustusta on rajattu. Kansallisarkisto.

Muutoshistoria

3.1

Muutokset käytössä

Rakennuksessa ehti asua kolme kadettikoulun johtajaa: kenraalimajuri Edvard Gustaf af Forselles 1863–1971, Frithiof Alfred Neovius 1871–1885 ja kenraaliluutnantti C. Enckell 1885–1902. Kadettikoulun toiminta lakkautettiin 1903 osana sortokauden venäläistämisyarkimyksiä. Rakennus otettiin kadettikoulun tiloihin sijoitetun venäläisen rykmentin käyttöön. Tarkemmasta käytöstä vuoden 1903 jälkeen on esitetty hieman toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Rakennuksen historiasta kirjoittaneen Ulla-Riitta Kaupin (1988) mukaan se muutettiin esikuntarakennukseksi ja upseerikerhoksi, ja että tässä käytössä se toimi vuoteen 1917. Vuonna 1918 rakennus oli saksalaisten johtaman Fahnenjunker-kurssin käytössä.¹ Haminan kadettikoulun rakennuksia laajemmin tutkineen Erkki Pitkäsen (1984) mukaan rakennuksessa majoittui kadettikoulun toiminnan lakattua aluksi venäläisen rykmentin 6. Suomenmaalaisen Tarkk’ampujaryhmentin komentaja. Hänen mukaansa rakennuksen luoteispäähän, ilmeisesti entisiin makuuhuonetiloihin, jäi yksi upseeriasunto tämän jälkeenkin, kun rakennus tuli kokonaisuudessaan upseerikerhon käyttöön 1930-luvulla.² Tämä majoittamisperinne jatkuu edelleenkin, sillä yhä tänä päivänä rakennuksen pohjakerrokseen on merkitty kaksi huonetta asuntolaksi. Suomen itsenäistyttyä ja olojen vakiinnuttua Haminaan oli perustettu reserviupseerikoulu 1920. Entinen kadettikoulun johtajan asunto tuli koulun upseerikerhoksi, eli sen käyttö säilyi pitkälti sellaisena kuin mitä se oli ennättänyt olla venäläisten joukkojen käytössä.

Nykyisin varuskuntakerho-nimellä tunnettu rakennus on ravintola-, kokous-, ja juhlaikäytössä. Yksittäisten tilaisuuksien pitämisen lisäksi siellä kokoontuu säännöllisesti erilaisia järjestöjä – pitkäaikaisen perinteen jatkona. Rakennuksesta lyhyesti kirjoittaneiden Frimanin ja Lindin (2011) mukaan pohjakerroksen entinen puutarhurin asunto sekä piharakennus olivat Reserviupseerikoulun oppilaskunnan tiloja vuosina 1959–1968, Kymin jääkäripataljoonan huoltotoimistona 1968–1976, ja tämän jälkeen reserviupseerikoulun oppilaskunnan kanna-tusyhdistyksen käytössä vuoteen 1988 asti.

¹ Kauppi 1988, 5; Friman ja Lind 2011, 52.

² Pitkänen 1984, 14.

Kesäinen kuva Kadettikoulunkadusta ja kadettikoulun johtajan asuinrakennuksesta kuvattuna pohjoisesta vuosien 1890–1899 välillä. Pääkerroksen ikkunat ovat auki tuuletusta varten, luoteisjulkisivun ikkuna on muurattu umpeen. Rakennuksen edustalla ja ajorampissa on mukulakiveys kuten Kadettikoulunkadullakin, joka tunnettiin Nikolainkatuna. Tonttia kiertää puusäleitä, jossa on samaa ristikkokuviointia kuin asuinrakennuksessa. Ympäristö on puistomainen. M. Laine, Museovirasto.

Kadettikoulunkadulta kohti raatihuonetta. Vasemmalla kadettikoulun johtajan asuintalon kollisjulkisivu. Kuva on otettu suuriruhtinas Konstantin Konstantinovitšin vieraillessa kadettikoululla vuosien 1890–1899 välillä. M. Laine, Museovirasto.

3.2

Rakennemuutokset

Kuva upseerikerhona toimineen rakennuksen koillis- ja luoteisjulkisivuista vuodelta 1959, jolloin siellä suoritettiin ensimmäinen peruskorjaus. Takana kadettikoulun hallintorakennuksen korvannut, vuonna 1955 valmistunut rapattu sotilaskotirakennus. Tässä vaiheessa ei pääjulkisivun keskirisaliitin ylle noussutta sahalaitakuviota enää ollut. Mikko Karjanoja, Museovirasto.

Muutokset ennen 1980-lukua

Asuinrakennuksen alkuperäisiä ja ajantasaisia pohjakaavoja vertaamalla voidaan olettaa huonetiloissa tapahtuneen vain vähän muutosta. Tämä on osittain totta, mutta osittain myös erinäisten palauttavien toimien johdosta syntynyt tilanne. Rakennusta on peruskorjattu kaksi kertaa.

Reserviupseerikoulun käytössä rakennusta peruskorjattiin 1947–1950, mutta tästä vaiheesta ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Se kuitenkin tiedetään, että 1940-luvulle tultaessa huonejako oli muuttunut vain vähän sitten alkuperäisen tilanteen. Kansallisarkistossa on säilynyt vuodelle 1945 päivätty pohjapiirustus rakennuksen kahdesta kerroksesta. Lähinnä tilojen käyttötarkoitus oli vaihtunut ja muutama huone on jaettu pienemmiksi tiloiksi.

Pohjakerroksen koillispäässä, jossa alun perin oli keittiö ja leipomotilat, oli vuonna 1945 keittiön tilalla halkovarasto ja leipomon tilalla keittiö. Kerroksen uunit olivat edelleen käytössä, mutta aiempia kaakeliuuneja oli ilmeisesti korvattu pönttöuuneilla. Portaita on lisätty entisiin eteis- ja käytävätiloihin. Leipomo oli siirretty katujulkisivun puolelle ja entisen kaakeliuunin paikalle oli rakennettu leivinuuni. Toinen keittiö on merkitty piirustukseen entisen halkovaraston paikalle rakennuksen kaakkoisosaan. Sen lounaispuolella entisen puutarhurin asuintilojen kohdalla oli keittiön varastotila ja lounaisosassa entisen ruokakellarin kohdalla halkovarasto.

Pääkerroksen osalta voidaan todeta muutosten olleen yhtä lailla vähäiset 1945 tilanteessa. Joitain uuneja on korvattu toisilla. Kuisti näyttää rakennetun uudelleen, ainakaan sen porras ei ollut enää

Kuva rakennuksen kaakkaisjulkisivusta vuodelta 1959. Kuvassa esiintyvät ikkunat ja ovet ovat ilmeisesti alkuperäiset, ikkunat uusittiin vuosien 1959–1960 korjaustöissä. Mikko Karjanoja, Museovirasto.

suora, vaan kulku oli järjestetty kahdesta suunnasta. Pääsisäänkäynnin eteistilasta ja entisestä kouluhuoneesta oli lohkottu wc-tiloja. Entisiin pieniin huone-tiloihin, joita olivat käymälä, alkovi ja vaatehuone, oli tehty porras pohjakerrokseen. Biljardisalin paikalla oli ruokasali. Sali on vuoden 1945 piirrokseen merkitty juhlasaliksi, muita tiloja kutsuttiin yksinkertaisesti huoneiksi.³

Vuonna 1959–1960 tehdyn ensimmäisen varsinaisen peruskorjauksen suunnittelivat arkkitehdit Mikko Karjanoja ja Seppo Kananen. Tällöin pääkerroksen huone-tilojen alkuperäiset kattopinnat jäivät piiloon uuden alasasketun katon taakse. Tapetit ja seinämaalaukset poistettiin, salia lukuun ottamatta rakennuksen lattiat uusittiin.⁴ Salin ja ruokasalin välistä oviaukkoa levennettiin ja näiden välille lisättiin paljeovi. Ikkunat vaihdettiin yhdellä vaaka-puitteella jaetuiksi kaksiruutuisiksi ikkunoiksi. Alun perin keittiönä ja leipomona toiminut tila muuttui saunaosaston ja takkahuoneen tilakokonaisuudeksi.

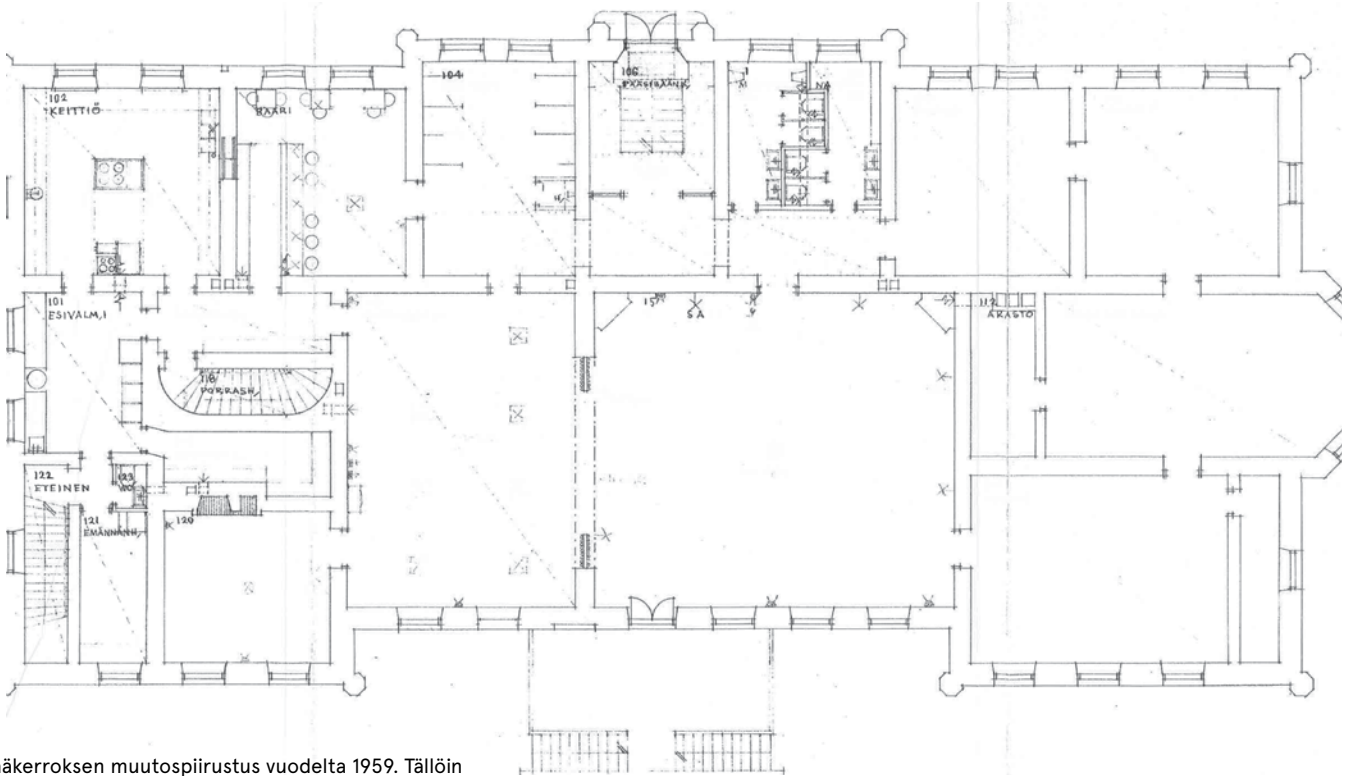
Takkahuoneeseen rakennettiin ajan tyylin mukainen avotakka, muut alkuperäiset tulipesät purettiin salia lukuun ottamatta. Ilmeisesti tässä vaiheessa pääkerroksen entisestä eteishallista tehtiin wc-tilat, osa pohjakerroksen keskikäytävästä muutettiin wc-tiloiksi, suurtalousseittiö ja baari sijoitettiin nykyisille paikoilleen.⁵ Suunnitelmiin kuului myös pihan puoleisen kuistin korvaaminen tiilirakenteisella avoterassilla. Vuoden 1979 piirustuksessa kuisti on kuitenkin jälleen esitetty katettuna ja puurakenteisena. Onkin epätodennäköistä, että vuoden 1959 suunnitelmia toteutettiin.⁶

³ Kansallisarkisto.

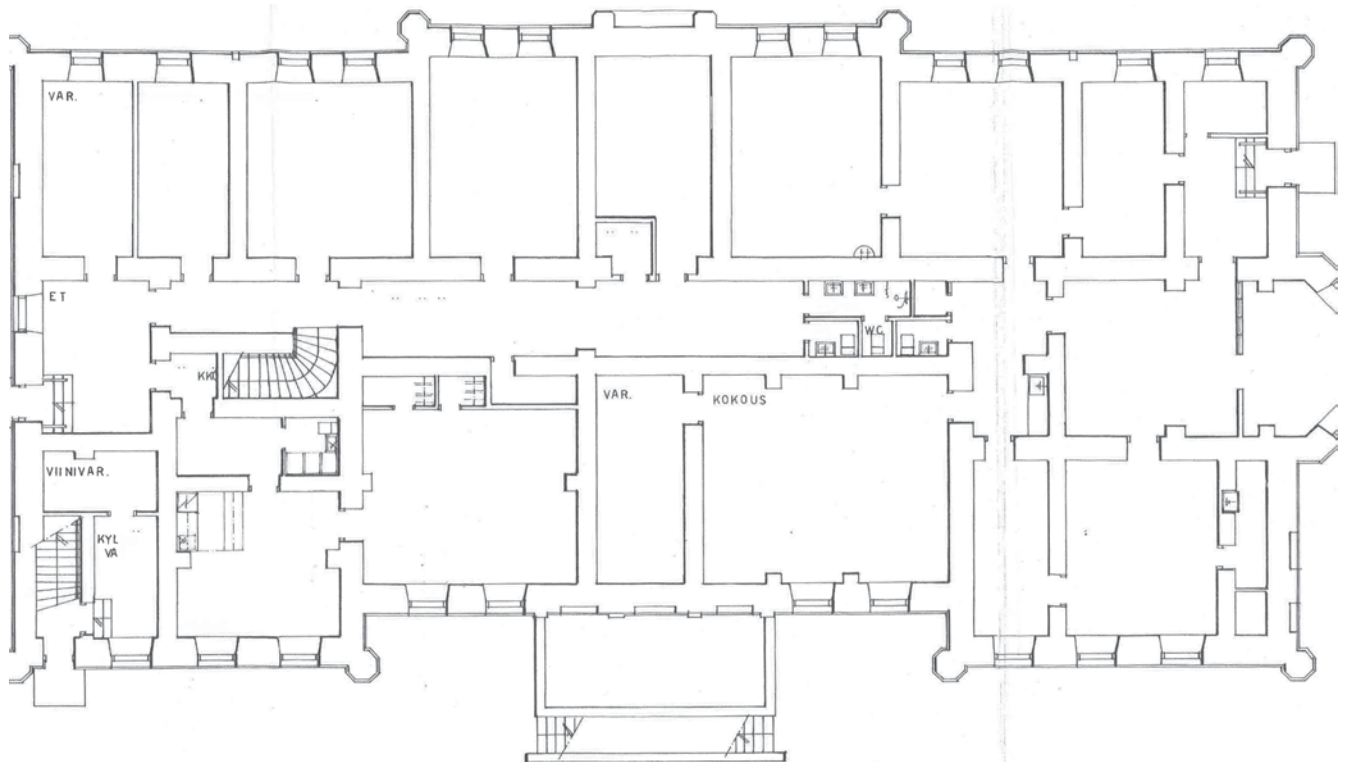
⁴ Kauppi 1988, 6; Friman ja Lind 2011, 52.

⁵ Vuoden 1959 arkkitehtipiirustukset, Senaatti-kiinteistöt.

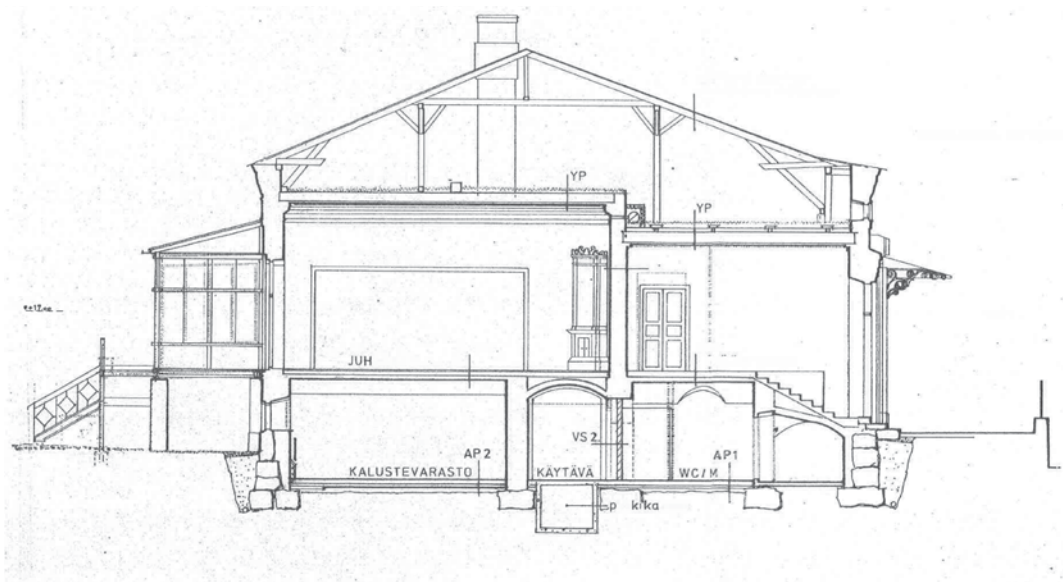
⁶ Vuoden 1959 arkkitehtipiirustukset, vuoden 1979 piirustus julkisivuista, Senaatti-kiinteistöt.

Pääkerroksen muutospirustus vuodelta 1959. Tällöin uunit purettiin salia lukuun ottamatta, alakatot laskettiin, juhla- ja ruokasalin välistä oviaukkoa levennettiin, entinen eteisaula muutettiin wc-tiloiksi ja alun perin kouluhuoneena toiminut tila tuli naulakoilla varustetuksi eteiseksi. Suurtalouskeittiö ja baari rakennettiin nykyisille paikoilleen. Senaatti-kiinteistöt.

Vuoden 1959 muutostöissä pohjakerroksen käytävän kaakkoispäähän sijoitettiin wc-tiloja. Jo aiemmin oli rakennuksen länsikulmaan rakennettu portaati. Senaatti-kiinteistöt.

1980-luvun lopulla laaditun peruskorjaussuunnitelman leikkauspiirustus, jossa on esitetty korjaustoimet. Senaatti-kiinteistöt.

1980-luvun palauttava korjaus

1980-luvulla peruskorjaus tuli jälleen ajankohtaiseksi. Tuolloin suunnitelmat laati arkkitehtitoimisto Timo ja Tuomo Suomalainen, joka oli laatinut myös 1980-luvun alussa valmistuneen Haminan oikeus- ja poliisitalon piirustukset. Tavoitteena oli palauttaa rakennuksen alkuperäistä ilmettä ja suunnittelutyö toteutettiin Museoviraston ohjauksessa.⁷ Restauraointi- ja korjaustyöt ajoittuvat vuosiin 1988–1993 ja käytännön työn toteutti oikeusministeriön alla toimiva Haminan työsiirtola. Samalla upseerikerhon nimi muuttui Haminan varuskuntakerhoksi.⁸

1980-luvun peruskorjauksessa uusittiin pihan puoleinen puurakenteinen kuisti kokonaisuudessaan. Uusi kuisti suunniteltiin vanhojen valokuvien perusteella. Käytöstä poistettujen hormien piiput purettiin ja alkuperäisten piippujen paikalle tehtiin kevytrakenteiset ilmanvaihtohormien päätteet. Julkisivut korjattiin vaihtamalla tarvittavat tiilet, ja pellitykset uusittiin alkuperäisten mukaisiksi. Katto vaihdettiin kuumasinkityksi maalatuksi teräspelliksi ja aluskate korjattiin. Yläpohjan vaurioituneet alkuperäiset puurakenteet vaihdettiin kertopuupalkeiksi ja purueristys kivivillaksi. Rakennuksen huonejako pyrittiin palauttamaan lähelle alkuperäistä suunnitteluratkaisua purkamalla myöhempiä väliseiniä. Huomattavin muutos

on portaassa, joka uusittiin ja siirrettiin luoteisosasta pääsisäänkäynnin kaakkoispuolelle. Ullakolle tehtiin kierreporras ja kaksi huonetta ilmanvaihtokoneelle. Ilmanvaihdon lisäksi sähköistys ja lämmitys uusittiin ja rakennettiin ajanmukainen suurtalousseittiö.⁹

Välipohjissa säilytettiin vanha tiiliholvaus, mutta lattiapinnat uusittiin pääosin. Uusittujen pintojen alle lisättiin paloneristyslevyt. Purettujen portaiden kohdalla uusi välipohja rakennettiin teräsbetonilaatasta. Alapohjissa säilytettiin osittain vanha rakenne, mutta pääosin alapohja uusittiin teräsbetonilaatana, jonka alle tuli lämpöeristys. Pohjakerroksen keskikäytävän lattian alle lisättiin kanava talotekniikalle. Perustuksia vahvistettiin ja niiden ympärille lisättiin salaojat.¹⁰ Samassa yhteydessä rakennus liitettiin kaukolämpöön sekä kaupungin vesi- ja viemäriverkostoihin.¹¹

Huonetilojen alaslasketut kattopinnat purettiin ja palautettiin alkuperäinen huonekorkeus. Kattopinnoissa säilytettiin alkuperäinen tikkurappaus siltä osin kun se oli mahdollista. Säilyneet alkuperäiset uunit ja ovet kunnostettiin. 1980-luvulla tehtiin muutama uusi väliseinä pohjakerrokseen. Rakenteeltaan nämä ovat joko puolen kiven tiiliseiniä tai levytettyjä. Sisätiloihin palautettiin siellä alun perin väritutkimuksen perusteella ollut vaalea väritus.¹²

⁷ Kauppi 1988, 6.

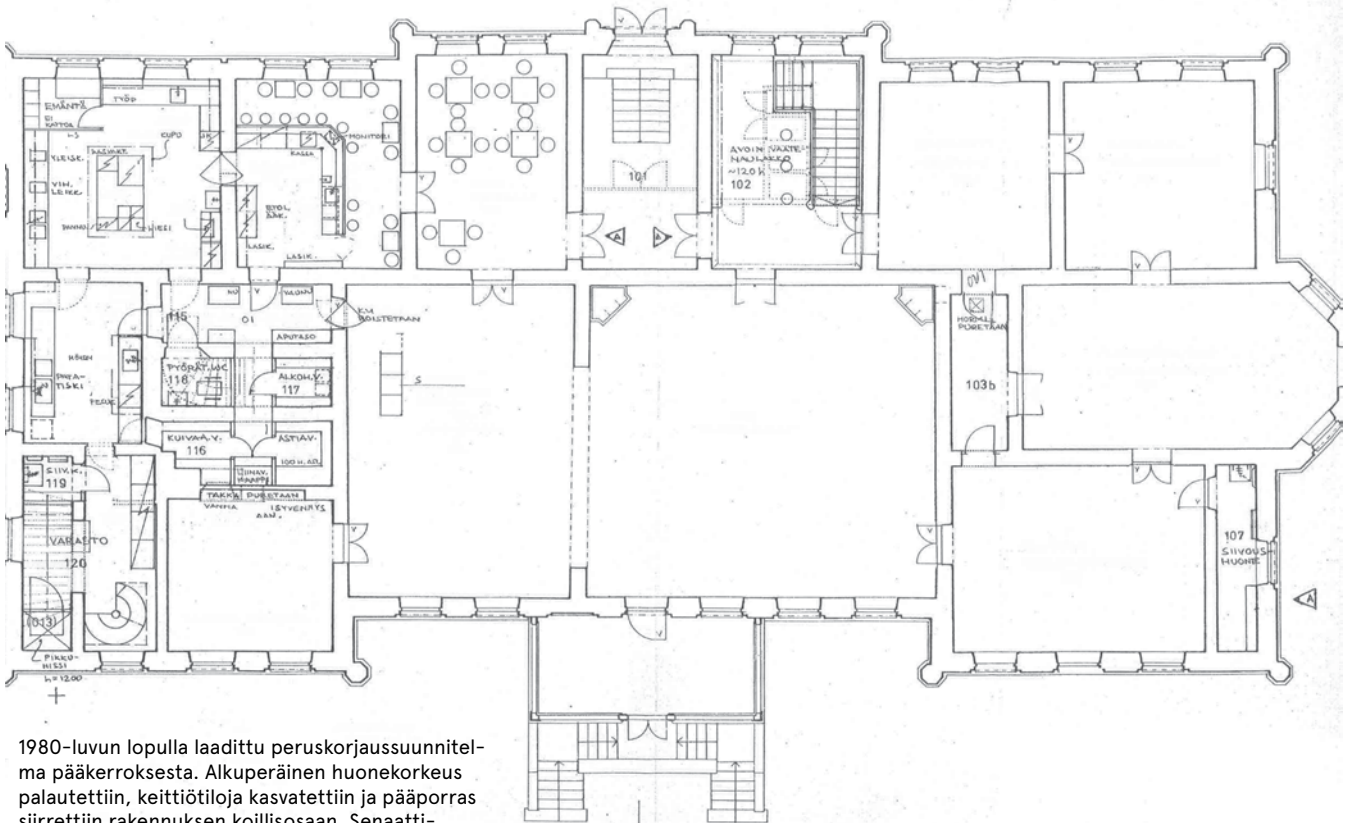
⁸ Friman ja Lind 2011, 52.

⁹ 1980-luvun muutosvaiheen arkkitehtipiirustukset.

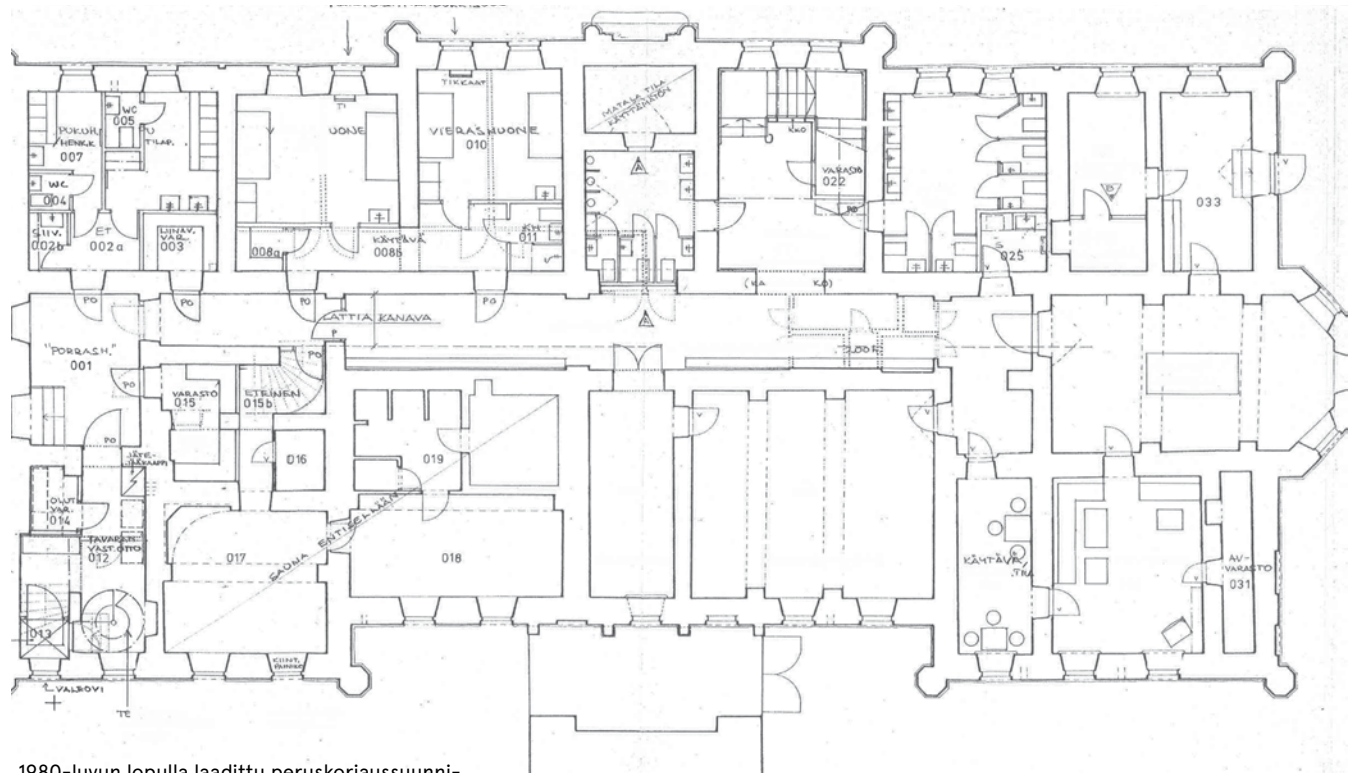
¹⁰ 1980-luvun muutosvaiheen arkkitehtipiirustukset; Museovirasto 2002.

¹¹ LVIA-piirustukset, Senaatti-kiinteistöt.

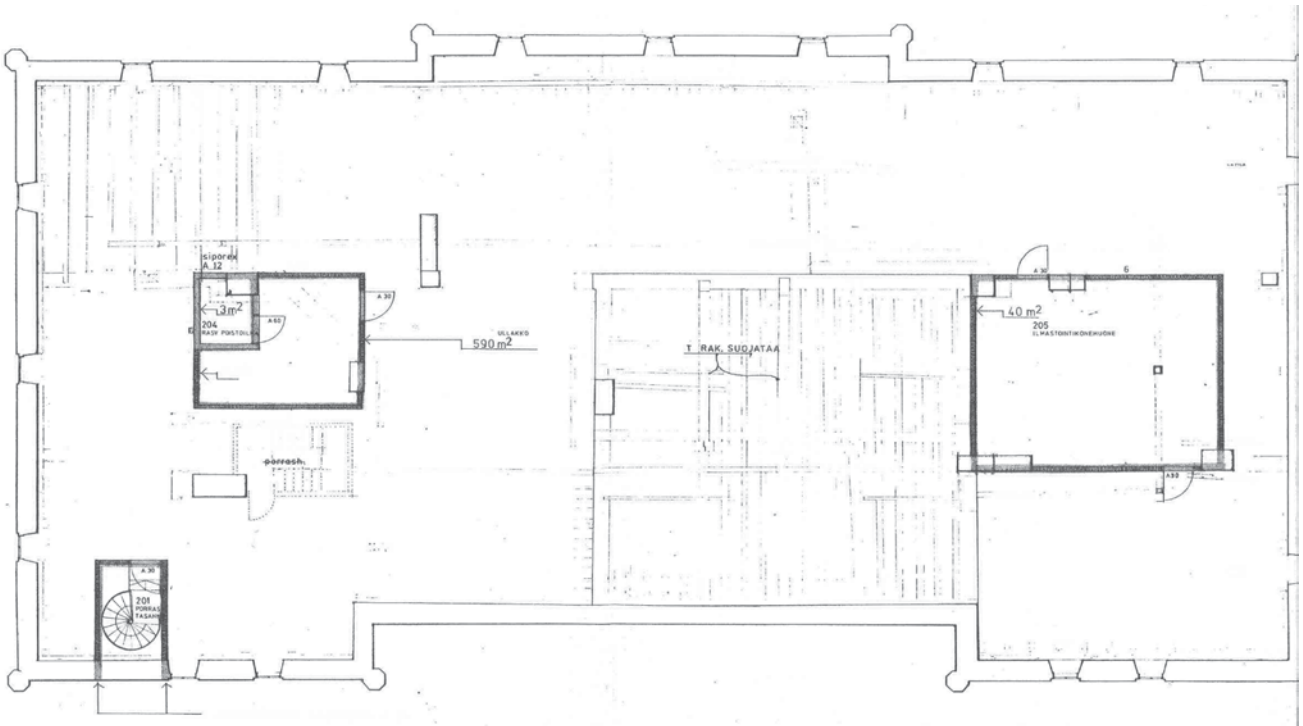
¹² 1980-luvun muutosvaiheen arkkitehtipiirustukset; Museovirasto 2002.

1980-luvun lopulla laadittu peruskorjaussuunnitelma pääkerroksesta. Alkuperäinen huonekorkeus palautettiin, keittiötiloja kasvatettiin ja pääporras siirrettiin rakennuksen koillisosaan. Senaatti-kiinteistöt.

1980-luvun lopulla laadittu peruskorjaussuunnitelma pohjakerroksesta. Alkuperäinen käytävätila palautettiin ja pääporras siirrettiin rakennuksen koillisosiin. Senaatti-kiinteistöt.

1980-luvun lopulla laadittuun peruskorjaussuunnitelmaan kuului koneellisen ilmastoinnin asentaminen rakennukseen. Ilmastointi-konehuoneet sijoitettiin ullakolle ja uusi kierreporras sijoitettiin rakennuksen länsikulmaan. Senaatti-kiinteistöt.

Ikkunat uusittiin sisään-ulos-aukeaviksi, kaksinkertaisiksi puuikkunoiksi, joiden puitejako tehtiin alkuperäistä vastaavaksi. Ikkunoissa ei ole pystyvälikarmia, vaan puitteet menevät vastakkain ja listat lomittain. Kyseinen ikkunarakenne ei ole tavallinen, mutta ei täysin poikkeuksellinenkaan. Vastavan tyyppisiä ikkunarakenteita on muun muassa Helsingin Lapinlahden sairaalassa säilynyt 1800-luvun lopulta.¹³ Korjaushankkeessa ei ole ulko-ovien osalta mainintaa. Sen sijaan kaakkois- ja luoteisjulkisivujen ovet tiedetään uusitun puu-teräsoviksi vuonna 1982.¹⁴

Aivan viimeaikaisia muutoksia kerhorakennuksessa on vesikaton uusiminen vuonna 2011. Kate on edelleen maalaamatta. Samassa yhteydessä syöksytorvet uusittiin. Saunaosaston pinnat on uusittu ja ilmanvaihtoa paranneltu 2012.¹⁵

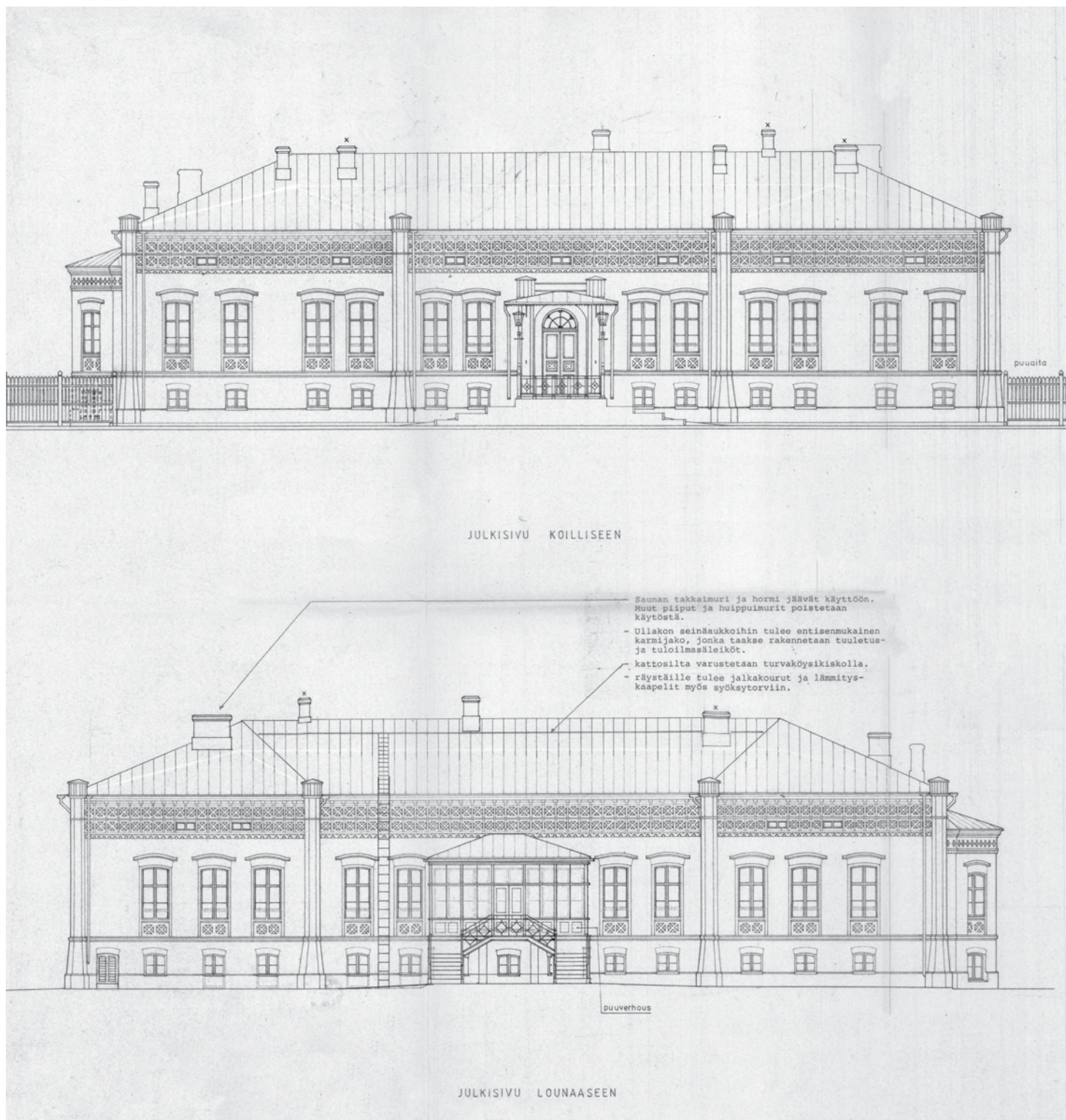
Vaikka asuinrakennuksen osalta tiedot korjauksista ovat kattavat, talousrakennuksen muutostöiden ajoituksesta ei ole tietoa. 1980-luvun lopulla alkanut peruskorjaus käsitti myös piha-alueet, joten on oletettavaa, että korjaustoimet ulottuivat myös talousrakennukseen. Tiedossa on, että osana peruskorjausta tontin katujulkisivu varustettiin aidalla alkuperäisen piirustuksen mukaisesti ja valaistus uusittiin. Rakennusten ympäristö kivettiin.¹⁶

¹³ ark-byroo 2017.

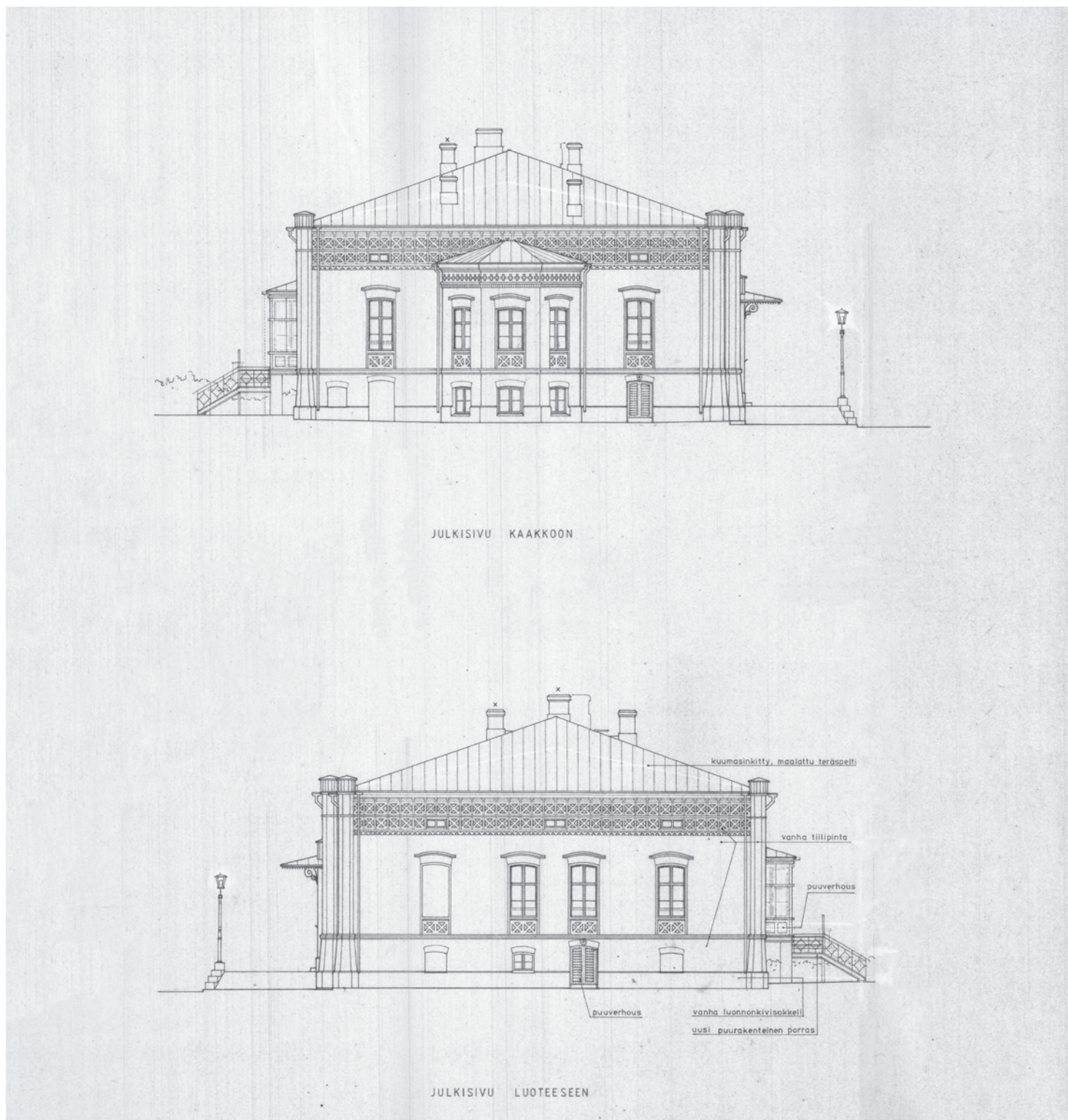
¹⁴ Vuoden 1982 ovipiirustus, Senaatti-kiinteistöt.

¹⁵ Vuoden 2012 arkkitehtipiirustukset, Senaatti-kiinteistöt; Vahnen 2017, 4.

¹⁶ 1980-luvun muutosvaiheen arkkitehtipiirustukset; Museovirasto 2002.

1980-luvun lopulla laadittu peruskorjaussuunnitelma julkisivuista. Yllä koillisjulkisivu, alla lounaisjulkisivu. Piirustusta on rajattu. Senaatti-kiinteistöt.

1980-luvun lopulla laadittu peruskorjaussuunnitelma julkisivuista. Yllä kaakkoisjulkisivu, alla luoteisjulkisivu. Piirustusta on rajattu. Senaatti-kiinteistöt.

4

Nykytila

4.1

Ulkotilat ja kaupunkikuva

Varuskuntakerhon tontin takaosa on puistomaista. Piharakennuksen takaa pilkistää viereisen kirkon kupoli ja vasemmassa laidassa länsipuolen korttelin matala puurakennus, joita on useita samantyyppisiä Hämeen keskusta-alueella.

Varuskuntakerho ja sen piharakennus sijoittuvat tontin luoteis- ja koillisosiin Hämeen keskusta-alueen pääkadun ja sitä risteävän poikkikadun varteen. Rakennukset rajautuvat monien muiden keskustan talojen tavoin jalkakäytävään, ja kerhorakennuksen edustalla oleva ajoramppi on osa itse jalkakäytävää. Muita tontin osia rajaa alkuperäisen suunnitelman mukaan rakennettu lauta-aita, jolloin tontin luonne on suljettu.

Näillä piirteillään rakennus on sekä poikkeava että yhtenevä suhteessa ympäristöönsä. Myös pohjoisen-puoleisen korttelin kirkkorakennus on rakennettu tonttia reunustavan aidan suojiin, mutta varuskuntakerhosta poiketen tonttinsa keskelle. Varuskuntakerhon eteläpuolisen tontin 1950-luvulla rakennettu sotilaskotirakennus rajautuu yhdeltä julkisivultaan jalkakäytävään, mutta pääjulkisivu on vedetty sisään tontin rajasta. Sotilaskodin paikalla sijainnut vanhempi rakennus vaikuttaa rajautuneen jalkakäytävään varuskuntakerhon tavoin. Kadettikoulunkadun toisella puolella sijaitsee rakennusten sijaan puistomai-

nen alue. Puiston toisella puolella on Reserviupseerikoulun, ja sitä edeltäneen kadettikoulun, rakennukset. Vanhoista valokuvista päätellen puisto on ollut rakentamaton aina varuskuntakerhon rakentamisajankohdasta asti. Puiston välityksellä kadettikoulun johtajan asuintalo on ollut suorassa yhteydessä kadettikoulun rakennuksiin, mutta puisto on samalla erottanut rakennuksia toisistaan. Kadettikoulun johtajan asuintalon tontin takaosa on sekin ollut aina puistomainen. Nykytilassa tontin lounaisosissa on vanhoja suuria lehtipuita ja nurmikkoaluetta. Puistomainen vyöhyke ei kuitenkaan jatku tonttia pidemmälle, vaan viereinen kortteli on verraten tiiviisti rakennettu.

Varuskuntakerhon ympäristössä olevista erilaisista ja erilaista piirteistä huolimatta kokonaisuuden tekee yhteneväksi se, että rakennukset ovat melko matalia ja ne on sijoitettu ilmastavasti tontilleen. Varuskuntakerho on muista poiketen tiilirakenteinen ja siinä on viitteitä uusgotiikkaan, lähistön muut historialliset rakennukset ovat joko puurakenteisia tai rapattuja kivitaloja, joiden koristeaiheet ovat klassistisia.

Tonttia rajaavan lauta-aidan maalipinta on rapistunut ja tontin lounaisreunan aita on pääosin purettu, vain runkona toimivat pylväät ovat jäljellä.

Kadettikoulunkadun toisella puolella sijaitsee puistikko, jonka takana häämöttää Reserviupseerikoulun päärakennus.

Varuskuntakerhoa ja sen pohjoispuolelle sijouttuvaa Pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin kirkon tontteja rajaavat aidat.

4.2

Varuskuntakerho

Rakennuksen lounaisjulkisivun keskellä on puurakenteinen kuisti, joka on rakennettu uudelleen 1980- ja 1990-lukujen taitteen peruskorjauksessa. Tontin takaosa on puistomainen ja sinne on kulku rakennuksen sisältä kuistin kautta salista.

Julkisivut

Rakennuksen vesikatto on uusittu ja sitä ei ole maalattu. Vanha vesikate on jätetty vanhan alle aluskatteeksi. Samalla uusittiin syöksytorvet ja rekonstruointiin aiemmin menetetty sahalaitakuvio pääsisäänkäynnin ylle. Koneellisen ilmanvaihdon myötä katolle on tullut puolipyöreät rakenteet ilmanvaihtokonehuoneiden tarpeisiin ja muita hormoneja.

Päärakennuksen julkisivujen tiiliä on vaihdettu osana 1980- ja 1990-lukujen taitteen korjaustoimenpiteitä. Rapautuneita tiiliä esiintyy nykyisinkin, etenkin pilastereissa ja sokkelin yläpuolisissa seinän osissa. Tiiliseinän saumojen päälle on lisätty uusi, alkuperäistä valkoisempi ja tasalaatuisempi, säännönmukainen sauma. Myös rakennuksen sokkelin graniittiharkkojen saumoja on tiivistetty. Rakennuksen julkisivussa, kahden kerroksen välillä kulkeva tiililista on pellitetty. Alkuperäisten ullakkoikkunoiden paikoille on asennettu ilmanvaihtorivit

kaikissa julkisivuissa. Ikkunoiden ulkopuutteet on maalattu keltaisiksi. Ne on kaikki uusittu pääkerroksen osalta 1980-luvun loppuun ja 1990-luvun alkuun sijoituissa korjaustöissä, pohjakerroksessa on myös vanhempia ikkunoita. Ikkunoissa on vesipelti, joka on pääkerroksessa sijoitettu tiilistä tehdyn ulokkeen päälle.

Rakennuksen koillisjulkisivu on pääjulkisivu. Julkisivu on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä ja moni rakennusosa on alkuperäinen. Muun muassa hyvin näyttävä kaksilehtinen peiliövi ja sen yläpuolinen lunetti-ikkuna ovat säilyneet. Ovessa on tiilijulkisivusta tuttu ristikkokuviointi ja ikkunassa koristeellisesti lovetut, säteittäiset puitteet. Ovilehden ooteraus on huonokuntoinen, karmien ooteraus on tummempi ja ilmeisesti vielä ovilehtien ooterausta vanhempi. Toisen ovilehden alle on lisätty kapea puulista. Sisäänkäynnin yllä on rivipellistä tehty katos, joka on mahdollisesti alkuperäinen. Pääsisäänkäynnin edustalla on ajoliuska, joka korvaa jalkakäytävän tällä kohdalla. Liuska on kivetty

Rakennuksen eteläkulma. Kaakkoisjulkisivusta on suljettu kaksi pohjakerrokseen johtanutta ovea.

nupukivin, kun muu jalkakäytävä koostuu suurista betonilaatoista. Liuskan ulkoreunan muodostaa sokkelista tutut kiviharkot, joiden yllä on metallinen kaide ja sen reunoilla pylvää. Alun perin pylväiden päässä olevissa valaisimissa oli ilmeisesti kaasuväli, nyt lyhtymäisen valaisimen on korvannut pallomainen sähkövalaisin. Muilta osin kaiderakenne on alkuperäinen. Koillisjulkisivussa on myös pohjakerroksen tasalla ilmanvaihtorilöitä, jotka eivät kuulu neet alkuperäiseen suunnitteluratkaisuun.

Kaakkoisjulkisivussa pohjakerroksen johtaneista kolmesta ovesta kaksi on laitettu umpeen. Edelleen käytössä olevan oven ovilehti on uusittu vanhan mallin mukaisesti. Osa ikkunoista on huonokuntoisia, puitteiden välissä on isot raot.

Rakennuksen lounaispuolella on kuisti, joka on rakennettu 1980–1990-lukujen taitteessa. Se on työselostuksen mukaan tehty vanhan mallin mukaan, mutta alkuperäisissä piirustuksissa ei ole kuvattu kyseistä rakennuksen osaa, joten kuistin alkuperäinen suunnitteluratkaisu ei ole tiedossa. Nykyi-

sen kuistin ikkunat ovat suurta lasipintaa ja eivät ainakaan osaltaan vastaa alkuperäistä tilannetta. Kuistin tukirakenteena oleva tiilimuuri on muurattu moderneista tiilistä. Kuistille johtavat kahdet portaavat, joiden painekyllästetystä laudasta tehdyt pintarakenteet vaikuttavat uusitun aivan viime aikoina. Terrassin alla on alkuperäiseen julkisivuun lisätty pohjakerroksen tasolle ritilöitä.

Luoteisjulkisivussa on pääkerroksessa yksi ikkuna ja pohjakerroksessa kaksi ikkunaa laitettu umpeen. Pohjakerrokseen johtaa julkisivun keskeltä ovi, jonka ovilehti on uusittu alkuperäisen mallin mukaiseksi.

Rakennuksen ympäristöä on muotoiltu ja kivetty siten, että vesi valuu rakennuksesta pois päin ja syöksytörvestä valuva vesi johdetaan graniittisten tippakivien kautta kivettyihin kanaviin. Nupukivestä on myös tontin koilliskulmassa. Tämä alue on nyt ravintolan henkilökunnan paikoitusalueena.

Rakennuksen pääsisäänkäynnin edustalla oleva ajoliuska on kivetty, kun muu jalkakäytävä on laatoitettu.

Rakennuksen pääjulkisivu on koillisjulkisivu. Keskirisaliitin ylle nousevat levyt ovat vesikaton uusimisen yhteydessä tehty rekonstruktio. Vastaavanlainen sahalaitakuvio oli rakennuksessa sen valmistuessa, mutta se poistettiin ilmeisesti 1900-luvun alussa.

Rakennuksen koillisjulkisivusta on ummistettu yksi ikkuna pääkerroksen tasalta ja kaksi ikkunaa pohjakerroksesta.

Sisätilatilojen tilankäyttö

Alun perin salina toiminut tila on edelleen juhlasalina ja se on yhdistetty entiseen ruokasaliin avaamalla suuri osa näiden huoneiden välisestä seinästä. Rakennuksen kaakkoisosan alun perin kadettikoulun johtajan tiloina olleet huoneet ovat kokoushuoneita, rakennuksen koillisosan alun perin lastenhuoneina ja opiskelutiloina olleet huoneet ovat keittiön ja baarin käytössä. Entisen portaikon paikalla on varastotiloja ja henkilökunnan wc. Luoteisnurkassa on lisää varastotilaa, hissi ja kierreporras ullakolle entisten käymälän ja kabinetin tilalla. Pohjakeroksessa entisen halko- ja ruokakellarin paikalla sekä entisissä puutarhurin asuintiloissa on kokoustiloja, rakennuksen koillisivulla porras, wc-tilat, lämmönjakohuone, pääkeskus, asuntolahuoneita ja henkilökunnan sosiaalitiloja. Alun perin keittiö- ja leipomokäytössä olleissa tiloissa on saunaosasto. Rakennuksen luoteispäässä on pääkerroksen tavoin ravintolan varastotiloja.

Tilakokonaisuudet

Pääkerroksen entiset asuintilat, nykyiset ravintola-, juhla-, ja kokoustilat

Rakennuksen lounaispuolelle pääkerrokseen sijoittuu kahden suuren huoneen kokonaisuus, jonka koillis-, kaakkois- ja luoteispuolella on pienempiä huonetiloja. Huoneiden väliset oviaukot oli alun perin sijoitettu linjaan siten, että niistä syntyi tilasarjoja ja näkymiä. Salit olivat ruokailu- ja seurustelutiloja ja sen ympärillä oli yksityisempiä huonetiloja.

Huoneiden tilahahmot ovat pitkälti alkuperäisen kaltaiset. Ovien paikkoja on jonkin verran muutettu ja osittain suljettu, jolloin osa tilanäkymistä on menetetty. Alun perin makuuhuoneena toimineessa tilassa on kaarisyvennys mutta ei alkovia, lasten opiskeluhuoneessa ollut puinen porras on purettu.

Huonetilojen katot on rapattu ja maalattu. Seinien yläosissa on leveä moniurteinen kattolista, joka jatkuu kattopintaan. Salissa on erityisen leveä kattolista ja katon reunoiilla on erillinen koristelista, jonka seinienpuoleinen osa kattoon on maalattu siniseksi. Katon keskiosassa on matalahko rosetti. Tämän lisäksi vain entisessä perheen makuuhuoneessa on katossa myös rosetti.

Huoneiden seinät on rapattu ja maalattu. Seinäpinnat on jäsennelty siten, että matala sokkeliosa on maalattu eri väriseksi. Myös seinän yläosassa ja

nurkissa on omat, muusta seinäpinnasta poikkeavat väriyöhykkeet. Värit ovat pääosin vaaleita, sinisen, harmaan ja ruskean sävyjä. Muista poiketen nykyinen baaritila ja entinen biljardisali ovat väriykseltään vahvan punaiset, ja entisessä makuuhuoneessa on tapetti.

Alkuperäiset huoneiden väliset ovet ovat kaksilehtisiä ja kolmipeilisiä. Peiliovien keskellä on kapea peili ja sen yllä ja alla pitkät peilit. Näihin alkuperäisiin ovilehtiin on 1980- ja 1990-luvun taiteen peruskorjauksessa lisätty näyttäviä messinkisiä vetimiä ja lukkoja, joihin kuuluu messinkinen peitelevy ovilehden pinnassa. Ovilehdissä on pitkähköt tylppäpäiset saranat. Uusiin oviaukkoihin on asennettu 1980- ja 1990-lukujen taitteen peruskorjauksessa uudet ovilehdet, joissa on alkuperäisen mallin mukaisesti kolme peiliä, ja niistä keskimäinen on kapein. Uudet messinkiset lukot ja painikkeet on integroitu ovilehteen sisälle eikä oven pinnassa ole messinkilevyjä. Ovissa on pienet, tylppäpäiset messinkisaranat. Pääkerroksen länsikulman huoneessa sekä ruokasalista nykyisin keittiön aputiloihin johtavassa oviaukossa on ovi, jossa on keskellä kaksi pystypeiliä ja sen ylä- ja alapuolella vaakapeilit. Kyse on 1980-luvun lopun peruskorjausta vanhemmasta ovesta, mahdollisesti alkuperäisestä, mutta rakennuksen länsiosassa se ei ainakaan ole alkuperäisellä paikalla. Muista ovista poikkeava on myös entisen ruokasalin ja sen koillispuolelle jäävän huonetilan välinen ovi. Tämä puu-lasiovi ei ole alkuperäisessä oviaukossa, vaan oven paikkaa on ilmeisesti siirretty, kun uuni on purettu ruokasalista ja nykyinen ovi ja oven paikka ovat 1950-luvulta. Samalainen ovi on entisen biljardihuoneen ja sen pohjoispuolelle sijoittuvan, nykyisin käytävätalana toimivan huoneen välisessä seinässä. Myös tätä ovenpaikkaa on siirretty uunin purkamisen jälkeen keskemälle.

Ovien vuorilistat on uusittu. Sen sijaan salin ja ruokahuoneeseen avautuvissa, alkuperäisellä paikalla olevissa ovisyvennyksissä on hyvin näytävä panelointi, jonka peilijaotus vastaa ovilehtien peilijakoa. Kyseisten ovien ovilehdet ovat salinpuoleisessa pinnassa väliseiniä, jolloin panelointi jää näitä päätiloja kiertävien huoneiden puolelle. Salin puolella on näiden väliovien yllä vuorilaudan kumminkin puolin konsolikoriste, joiden päällä on muotoiltu puinen lippa. Ovilehdet, vuorilaudat, konsolit ja paneloinnit ovat kaikki maalattu harmaaksi. Kahteen rakennuksen päätiloina toimineeseen saliin avautuvien ovien lisäksi myös rakennuksen koillis- ja kakkoispuolella olevien, toisiinsa kytkeytyvien

1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun muutostöissä vanhojen ovilehtien pintaan lisättiin uudet messinkihelat.

Salin kahdessa nurkassa ovat säilyneet alkuperäiset kaakeliuunit. Uunin koristelu on klassistinen. Voluuttien keskellä olevan jalus-tan päällä on ollut uurna, joka on toisesta uunista rikkoutunut.

huonetilojen välisissä oviaukoissa on ollut pane-lointia, mutta oviaukkojen paikkojen siirtämisen myötä paneeloinnit on vain osittain säilyneet. Salin ja ruokasalin välillä on 1980- ja 1990-lukujen taiteen peruskorjauksessa siihen suunniteltu haitariorvi. Oviaukon levennys on kuitenkin toteutettu jo 1950-luvulla.

Pääkerroksen ikkunat ovat 1980- ja 1990-lukujen taitteessa uusittuja. Ikkuna-aukossa on vierekkäin kaksi kolmeruutuista ikkunaa, joiden puitteiden välissä ei ole pystyvälikarmia. Ikkunoiden edessä on pyöristettyreunainen, puinen, profiloitu ja ulostyön-tyvä ikkunapenkki.

Huonetiloissa on ruutuihin jäsenneily, kuu-sisauvainen, lakattu tammiparketti. Jokaisessa huoneessa on tummempaa puuta oleva kapea lista lähellä seinänvierustaa. Poikkeuksen tekee pääsali, jossa on muita huoneita koristeellisempi tammipar-kettilatia. Tässä tilassa ruutuja erottelee vaaleam-paa puuta oleva lista ja listojen risteymäkohdassa on tummempaa puuta olevat välikappaleet. Salia kier-tää lähellä seiniä tummaa ja vaaleata puuta yhdis-televä nauha. Kahden alkuperäisen uunin edessä on lattiaan integroitu messinkinen kipinäsuojapelti.

Saliin yhdistyvässä ruokasalissa on vastaava nauha seinien vierustoilla kuin pääsalissa, mutta keskio-sissa on yksinkertaisempi, ympäröiviä huonetiloja vastaava jäsentely. Entisessä makuuhuoneessa on noin 20 cm leveistä laudoista tehty lautalattia, joka on maalattu harmaaksi. Jalkalistat ovat jokaisessa huonetilassa uudet. Maalattujen, noin 10 cm korkei-den listojen yläosa on profiloitu.

Jokaisessa huoneessa on 1980- ja 1990-lukujen taitteessa asennetut laakapatterit, ja huonetiloissa on suorakulmaisia ilmastointiritilikköjä väliseinien yläosissa. Entisessä makuuhuoneessa on myös kat-topinnasta alas laskeutuva ilmastointilaite. Katoissa on sprinklerit. Tiloissa on yhteneväiset messinkiva-laisimet, joita on sekä katosta roikkuvana, kook-kaampana mallina, että lampetteina. Vain entisessä makuuhuoneessa on tästä poiketen kristallikruunu. Salissa on kaksi vaaleaa, alkuperäistä kaakeliuunia. Niissä on messinkiset ulkosuojaluukut, ja sisällä toinen tulipesän luukku. Yllä on uurnakoriste ja uunit edustavat kertaustyyliä. Huoneissa on tyyliin sovitettut verhot. Baarissa on kiinteä baaripöytä, johon on integroitu tyyliiltään muita yläkerran mes-sinkivalaisimia vastaavia valaisimia.

Salin ja ruokahuoneen välillä on leveä oviaukko ja siinä haitariovi. Salin nurkassa on alkuperäinen takka ja vastakkaisella puolella huonetta kulku kuistille.

Salin puolella sisäovien yllä on konsolikoriste. Vuorilistat on uusittu.

Salin katossa on leveä kattolista ja erillinen koristelista. Näiden välinen osa kattoa on maalattu siniseksi.

Alkuperäinen, paneloitu ovisyvenny ja alkuperäinen peiliovi ruokasalina ja makuuhuoneena toimineiden tilojen välillä.

Salista avautuvat suuret ikkunat kohti tontin puistomaista takaosaa. Ikkunat on uusittu 1980- ja 1990- lukujen taitteen peruskorjauksessa ja niihin on asennettu verhot.

Salin ja ruokahuoneen kokonaisuus ruokahuoneesta kuvattuna.

Salin muita huonetiloja koristellisempi parkllettilattia.

Entisessä makuuhuoneessa on muista tiloista poiketen tapetti, lautoitusta ja kristallikruunu. Kaarisivellyksen paikalla oli alun perin kaariaukko alkoviin.

Rakennuksen koillisivun poikki muodostuva tilanäkymä ei ole alkuperäinen. Alun perin huoneiden väliset oviaukot sijaitsivat huoneiden väliseinien keskiosissa, mutta ovien paikat siirrettiin väliseinien lounaisosiin kun uunit purettiin.

Entisen biljardisalin luoteispuolinen ovi on arviolta 1950-luvulta, koilliseen ja lounaaseen avautuvat paneloidut ovisyvennykset ja kaksilehtiset peiliovet ovat alkuperäiset.

Rakennuksen kaakkoisosan poikki muodostuva tilasarja. Kaikki oviaukot ovat kuitenkin uusia, eikä tilanäkymä ole alkuperäinen.

Entisessä lastenhuoneessa sijaitsee baari, jonka baaritiskiinkin on integroitu messinkivalaisimia. Huone on ollut nykyistä vastavassa käytössä 1950-luvulta alkaen.

Kuisti

Kuistin ikkunoiden puitejako poikkeaa muusta rakennuksesta, lasipinnat ovat suurempia ja siksi rakenne ei istu luontevasti osaksi kokonaisuutta.

Puurakenteinen kuisti on rakennettu suoraan tiilirakennuksen ulkopintaan. Ovet ja ikkunat ovat 1980–1990-lukujen taitteesta.

Eteistilassa on alun perinkin ollut portaat. Myös ulko-ovi ja sen yläpuolinen lunetti-ikkuna ovat alkuperäiset. Huoneen seinillä on marmorilaattoihin kaiverrettuna kadettikoulun kunkin vuosikurssin priimuksen nimi.

Pääsisäänkäynti ja uusi porras pohjakerrokseen

Kyseessä on kahden vierekkäisen suorakulmaisen huoneen muodostama kokonaisuus rakennuksen keskiosassa, sen koillisivulla. Huoneista pohjoisempi oli alun perin varattu sisääntuloon, eteläisempi vieraiden odotustilaksi talon isännän tiloihin. Nykyisin sisäänkäynti on samalla paikalla, mutta viereiseen tilaan rakennettiin naulakot ja porras alakertaan 1980-1990-lukujen muutostöissä.

Huoneiden katto- ja seinäpinnat on rapattu ja maalattu, katossa on kattolista ja seinät on maalattu vaalean sävyillä. Sokkeliosa ja vyöhyke seinän vierustalla on eri väriä kuin muu seinän osa. Huoneissa on ikkunoita koilliseen. Pääsisäänkäynnin yläpuolinen lunetti-ikkuna on alkuperäinen, kolmella välipuitteella jaettu, sen alla on alkuperäinen ootrattu sisäänkäyntiovi, jonka kahden ovilehden peilijako on vastaava kuin pääkerroksen alkuperäisissä peilioissa. Poikkeuksena keskimmaisessä peilissä on ristikkokuviointi. Porrashuoneen ikkunat ovat muiden pääkerroksen ikkunoiden tavoin 1980- ja 1990-lukujen taitteessa uusittuja. Ikkuna-aukossa on vierekkäin kaksi kolmeruutuista ikkunaa, joiden puitteiden välissä ei ole välikarmia. Puitteiden yhtymäkohtaan on lisätty lista ja ikkunoissa on messin-

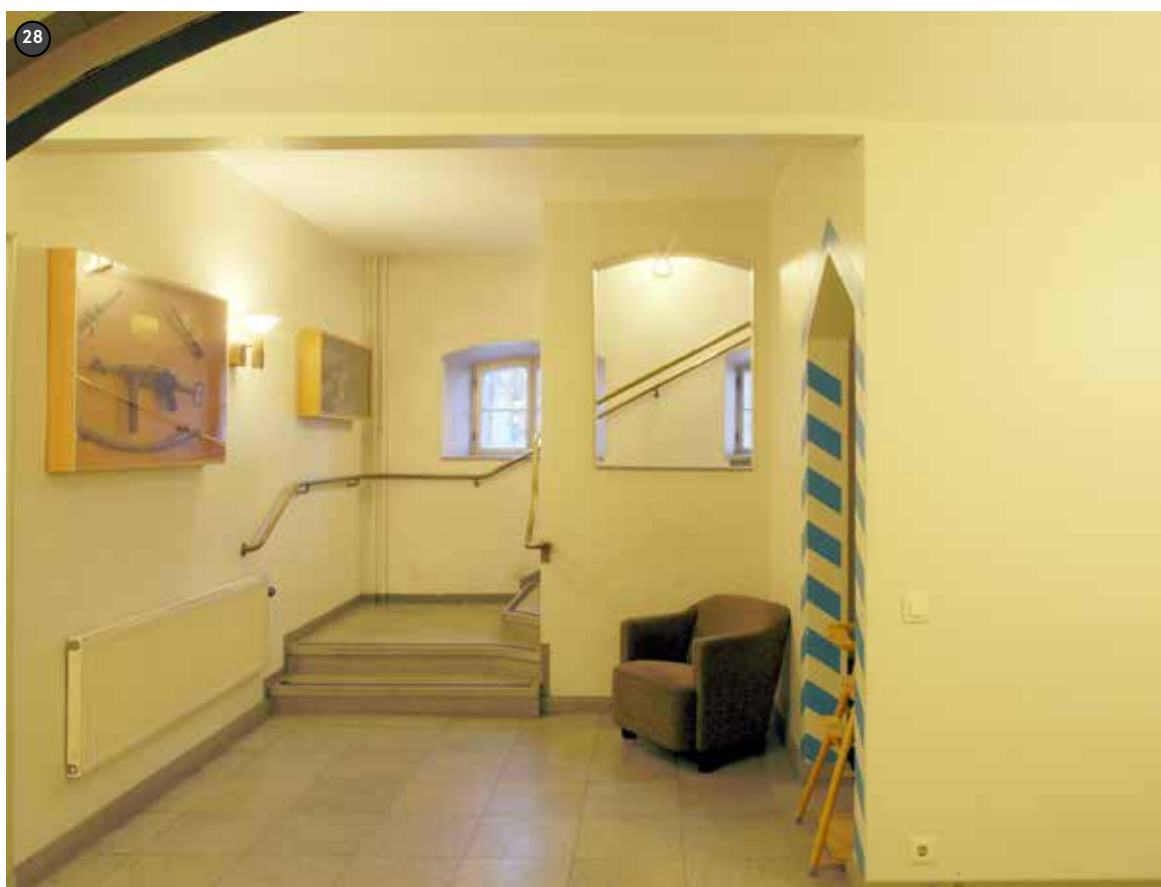
kiset helat. Eteistilan sisäövet on uusittu, viereisen porrashuoneeksi muutetun eteishallin oviaukot ja ovilehdet ovat alkuperäiset.

Huonetilojen lattiapinnat on pääosin uusittu. Ainoastaan ulko-oven vieressä on alkuperäisiä, punaisen ja harmaan sävyisiä kalkkikivilaattoja. Sen sijaan alkuperäisellä paikalla olevat huoneen sisäiset portaat, portaiden yläpuolinen osa eteistilaa, sekä viereisen huoneen lattia ja portaat pohjakerrokseen ovat päällystetty 1980-1990-lukujen muutostöissä harmaalla kalkkikivilaataalla. Pääsisäänkäynnillä on järeä alkuperäinen graniittikynnys, huoneiden välisessä oviaukossa on messinkilista. Lattialista on harmaa maalattu nauha.

Pohjakerrokseen johtavan U-portaan ja sisääntuloaulan portaisiin on lisätty messinkinen käsijohde. Kaiteessa on mustat nelikulmaiset pinnat. Portaan alapäässä on betonirakenteeseen tehty aukko, joka on viittaus rakennuksen alkuperäisiin vyökaariin. Portaan yläpäässä on viimeisen peruskorjauksen yhteydessä lisätyt kiintonaulakot. Eteistilassa on seinillä marmorilaattoja, joihin on listattu kadettikoulun parhaiden oppilaiden nimet jokaiselta toimintavuodelta.

Alun perin eteisaulana toimineessa tilassa on nyt porras pohjakerrokseen. Porras, lattialaatoitus ja kiintonaulakko ovat 1980–1990-lukujen peruskorjauksen ajalta.

Portaan alapuolisessa tilassa on entinen, vartiokopiksi naamioitu puhelinkoppi. Kantavaan rakenteeseen on tehty aukko. Portaan alataso on jaettavissa pohjakerroksen käytävästä liukuoven avulla, joka sijaitsee kuvan ottopisteessä.

Pohjakerroksen käytävä

Pohjakerroksen käytävätila kuvattuna kohti luodetta.

Pohjakerroksessa on käytävä, joka yhdistää pohjakerroksen eri tiloja, ja jonka nykyinen tilahahmo on lähellä alkuperäistä. Tila on tynnyriholvattu. Rapattua ja maalattua, tynnyriholvattua kattoa jakaa vyökaarret, joita on kolme ja joista yhdessä on oviaukko. Käytävän kaakkoispään alun perin ristiholvatuissa osissa on nykyisin alaslaskettu katto. Katossa näkyy sen lounaisosissa syvennys, mikä on vanha oven paikka.

Käytävän seinät on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Ovet ovat kaikki 1980 ja 1990-lukujen taitteessa uusittuja yksi- tai kaksilehtisiä ovia. Kaikissa ovilehdissä on kolme peiliä, messinkisaranat ja messinkiset helat on upotettu ovilehteen. Lattia on 1980 ja 1990-lukujen taitteessa uusittu harmaa kalkkikivilattia.

Pohjakerroksen huonetilat

Alun perin halkovarastona olleessa tilassa on nykyisin kokoustila. Katossa erottuvat paksut vanhat vyökaarret.

Pohjakerroksen keskikäytävän kumminkin puolin sijaitsee huoneiden sarja. Nämä huoneet avautuvat pääasiassa keskikäytävään, sen sijaan että ne olisivat yhteydessä toisiinsa. Huoneiden tilahahmot ovat melko lähellä alkuperäistä, joskin joitain huoneita on pilkottu väliseinin pienemmiksi. Huoneiden käyttötarkoitus on muuttunut huomattavasti alkuperäisestä. Esimerkiksi varastotiloista on tehty kokoustiloja, keittiö- ja leipomotiloista saunatilat.

Tiloissa on erilaisia pintakäsittelyjä ja -materiaaleja. Osassa huoneita kattopinta on suora, rapattu ja maalattu, entisen puutarhurin asunnon huonetilassa on pääkerroksesta tuttu kattolista. Toisissa tiloissa kattojen holvaukset ovat esillä ja nämä kattopinnot on käsitelty slammaten ja maalaten. Seinät on pääosin rapattuja ja valkoiseksi maalattuja, entisessä puutarhurin asunnossa on sokkeli ja seinien

nurkat maalattu eri värillä kuin muu osa seinästä. Lattiamateriaaleina on käytävästä tuttu laatoitus ja muovimatto.

Ikkuna-aukot sijaitsevat seinäpintojen yläosissa. Ikkunasyvennykset on viistottu. Ikkunoiden ruutujako on neliosainen, mutta ainakin osa ikkunoista on yksipuitteisia. Eri huoneiden ikkunanpuitteet vaikuttavat eriaikaisilta. Osassa on suippopäinen ja pidempi sarana kuin pääkerroksen uusituissa ikkunoissa. Portaani luona olevissa ikkuna-aukoissa on 1980–1990-luvun ikkunat, joissa on pääkerroksen tavoin pienet messinkisaranat.

Kaikki ovet on uusittu 1980–1990-luvulla yksi- tai kaksilehtisinä. Kaikissa ovilehdissä on kolme peiliä, messinkisaranat ja messinkiset helat on upotettu ovilehteen.

Saunaosasto

Pukuhuoneessa on takatilan tavoin slammattu ja maalattu holvikatto, roiskerapatut seinät ja tummaa laattaa oleva lattia. Kalusteet ja välioivi saunatilaan on uusittu pesuhuoneen ja saunan kalusteiden kanssa 2000-luvulla. Sen sijaan takahuoneeseen johtavassa käytävätilassa on 1950-luvun laakaovia.

Saunaosaston takahuoneessa on 1950-luvulla muurattu takka, joka on liitetty entisen keittiön uunin hormiin. Takan tummaa laattaa on käytetty myös takahuoneen lattiassa. Takahuoneessa on esillä vanhat vyökaaret, jotka ovat katon tapaan slammattu ja maalattu. Seinät on roiskerapattu ja maalattu.

Ullakko

Ullakko on avointa tilaa kahta ilmanvaihtokonehuonetta lukuun ottamatta. Ullakolla ei ole varsinaista lattiaa vaan eristeiden päälle on rakennettu laudoitettuja kulkureittejä. Komeat hirsiset kattotuolit ovat hyvässä kunnossa. Huonokuntoiset kerrotaan korvatun kertopuupalkeilla 1980–1990-lukujen korjaustöissä. Kun rakennuksen katto uusittiin muutamia vuosia sitten, vanha kate jätettiin sen alle aluskatteeksi.

4.3

Piharakennus

Piharakennuksen koillisjulkisivussa on kaksi kaksilehtistä ovea entiseen vaunuvarastoon ja niiden yllä pyöreä ikkuna rakennuksen ylisille.

Rakennuksen lounaisjulkisivusta on purettu sinne rakennettu talvipuutarha. Purkuajankohdasta ei ole tietoa. Talvipuutarharakenne ulottui betonivahvisteisten nurkkien korkeudelle. Kaakkoisjulkisivussa olevat ovet, ikkunat ja luukut ovat alkuperäisillä paikoillaan, ovilehdet ja luukut on uusittu.

Julkisivut

Piharakennuksen julkisivuissa huomattavin muutos suhteessa alkuperäiseen tilanteeseen on sen lounaispäässä sijainneen talvipuutarhan purkaminen. Nykytilassa kyseisessä rakennuksen päädyssä ei ole lainkaan sokkeliä, betoniset osat seinän kulmissa markkeeraavat purettujen seinänosien paikkaa. Rakennuksen muilla sivuilla on matala luonnonkivisokkeli. Tonttia rajaava aita on rakennettu kiinni luoteisjulkisivuun. Rakennuksen tiilipinnassa näkyy uudelleensaumausta. Uusi saumausta on alkuperäistä valkoisempaa ja saumat ovat säännöllisen leveitä. Joitain julkisivutiiliä on ilmeisesti vaihdettu uudelleensaumauksen yhteydessä.

Rakennuksen koillisjulkisivussa on katonharjan alapuolisen pyöreän ikkunan lisäksi kaksi levää talinovea. Niissä on jyrkät taotut saranat ja ovilehdet, sekä kulunut maalipinta. Oven ulkopinnassa on uusi

vedin. Ovien yllä, kerrosten välissä, on koristeellinen lista, joka puuttuu lounaisjulkisivusta.

Rakennuksen kaakkoisjulkisivussa on useita ovia, ikkunoita ja luukkuja. Ovien ja luukkujen ovilehdet ovat uusittuja, mutta alkuperäisen kaltaisia ja vaakalaudoitettuja. Joitain oviaukkoja on kavennettu. Ovien edessä on astinkiviä ja kivetty ramppi, joitain rakenteita on vahvistettu betonilla.

Ikkunat ovat ovilehtiä vanhempia, mutta niiden puitejako ei vastaa alkuperäisissä suunnittelupiirustuksissa esitettyä, joten ne eivät oletettavasti ole alkuperäisiä. Ikkunoiden puitteet on upotettu seinän muuraukseen. Ikkunat ovat yksilasisia ja niiden edessä on huoneen puolella metallinen suojaristikko, ulkopuolella ikkunan edessä on vesipelti. Ikkunoiden yläosat ovat kaarevat ja karmi muodostuu tältä osin pystyyn sijoitelluista tiiliskivistä. Entisessä vaunuvarastossa on ikkunan yläpuitteeseen maalattu numero 12 ja koukeroinen kirjainyhdistelmä, ilmeisesti nimikirjaimet.

Vaunuvaraston kaksilehtisissä, korkeissa ovissa on taotut saranalehdet.

Vaunuvaraston ikkunan edessä huoneen puolella on metallinen ristikko ja yläpuitteessa nimikirjaimet. HY.

Rakennuksen koillispuolella oleva, vaunuvarastona palvellut tila on nyt jaettu kevyin väliseinän ja se toimii ravintolan varastohuoneena.

Sisätilat

Rakennuksen alkuperäinen tilahahmo on koillispuolella säilynyt, rakennuksen keskiosissa on tehty väliseinämuutoksia ja lounaisosasta on purettu talvipuutarhana käytetty tila.

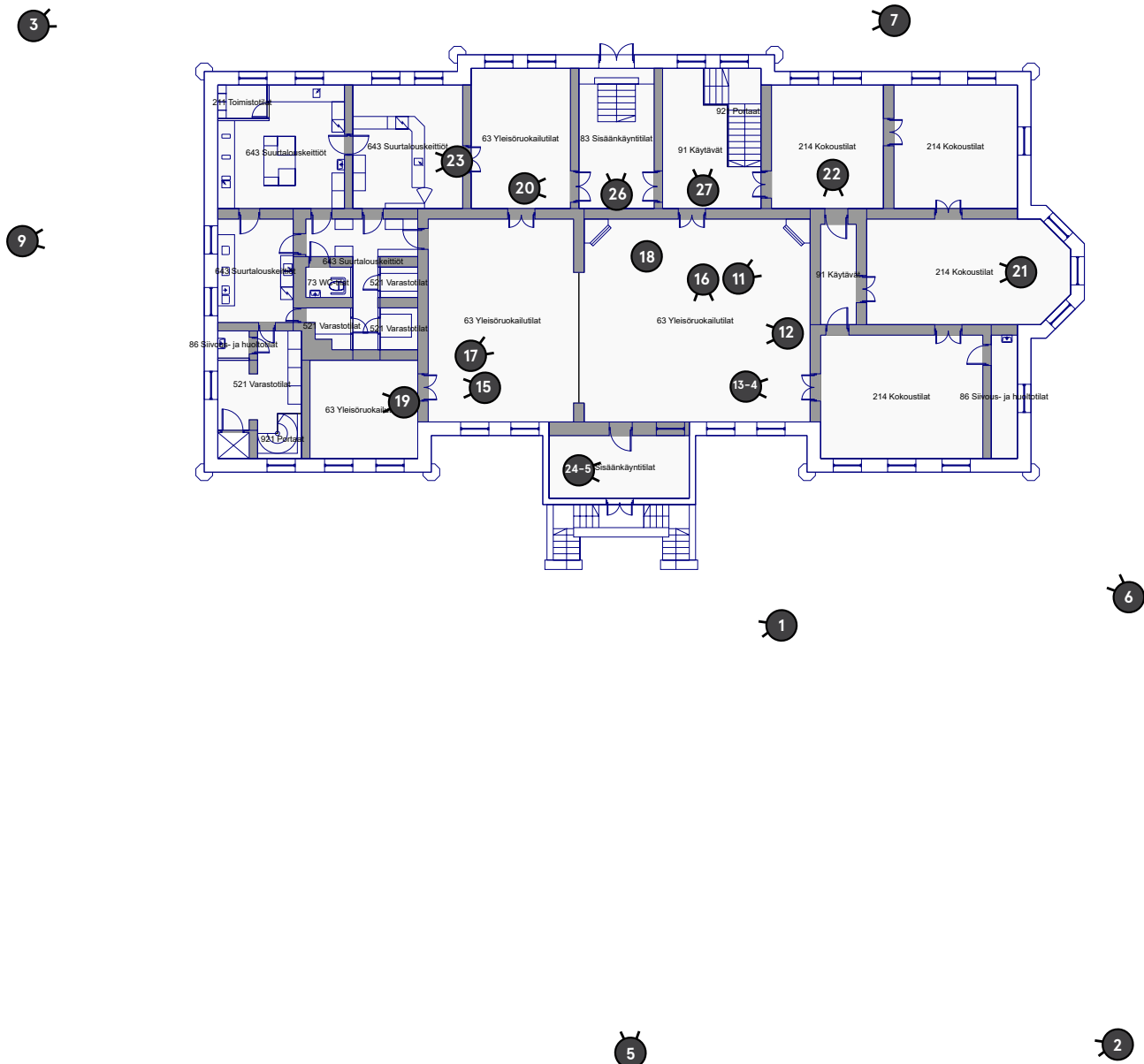
Koillispuolella vaunuvarastona toimineessa tilassa on betonilattia, tiiliseinät, ja välipohjan kattoparrut upotettu tiiliseinään. Parrujen yllä on tiivis laudoitus, joka muodostaa ylisten lattiapinnan. Tilan keskelle, rakennuksen pituussuunnan mukaisesti, on rakennettu kevyt, laudasta ja kanaverkosta koostuva väliseinä. Eteläinen ovi on laudoitettu umpeen sisäpuolelta ja kummankin oven edustalle on levytetty eteistilaa. Tila on ravintolan käytössä varastona.

Viereisestä tilasta, joka alun perin toimi tallina, on purettu pilttuut ja tila on jaettu rakennuksen pituussuuntaisesti lautarakenteisella seinällä kahden osaan. Eteläisessä osassa on valettu betonilattia

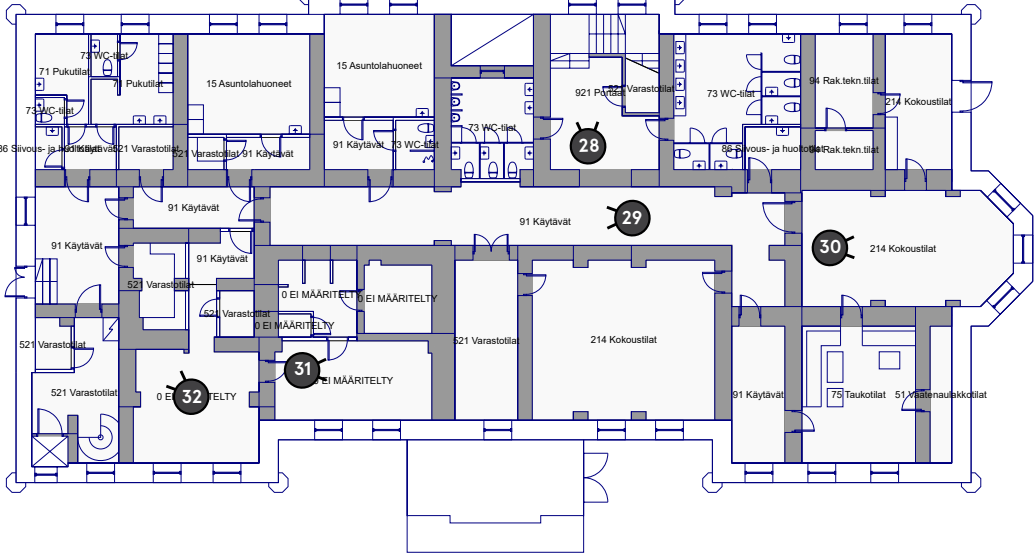
ja portaat ylisille, pohjoisessa osassa mukulakiveys. Muutokset ovat mahdollisesti 1980- ja 1990-lukujen taitteessa suoritettujen peruskorjaustöiden aikaisia. Rakennuksen lounaisosissa, entisen kuivakäymälän paikalla on nyt varastokäytössä oleva tila, jossa on maalattia. Siinä alun perin ollut porras ja välipohjan yläpuolinen laudoitus on purettu. Rakennuksen lounaispuolella olleen läävän karsinat on nekin purettu ja tilaan rakennettu portaat ylisille. Tilassa on maalattia ja tiiliseinät ovat tallin tavoin kalkittuja. Ylempi kerros koostuu vain tilasta huoneen yllä, koillispuolella yliset sen sijaan kattavat yli puolet nykyisen rakennuksen alasta. Rakennuksen ylisillä näkyvät komeat kattotuolit ja niiden yllä harvalaudoitukset sekä rivipelti. Ylisille valoa tuo päiden pyöreät ikkunat, joissa ei ole lasia vaan kanaverkko. Piharakennukseen on vedetty sähkö.

4.4

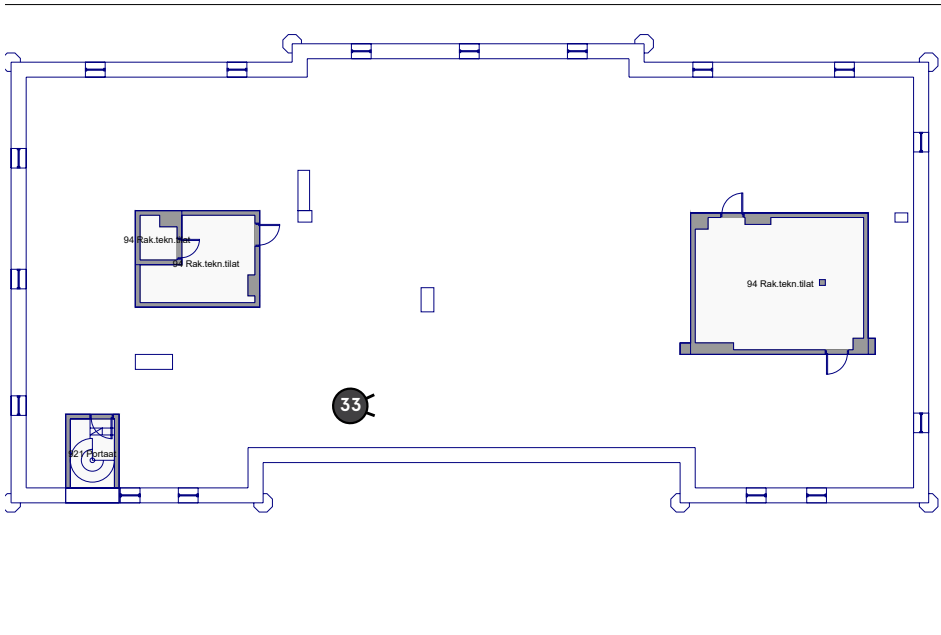
Kuvien ottopaikat

Pääkerros. Pohjapiirustukset: Senaatti-kiinteistöt 2017

Pohjakerros.

Ullakko.

Lähteet

Arkistolähteet

Haminan kaupunki

Tontinmittaukset asiakirjat, asemakaavat liitteineen.

Haminan museo

Valokuva noin vuodelta 1870.

Kansallisarkisto

Intendenttikonttorin 1800-luvun arkkitehtipiirustukset
Rakennushallituksen piirustuskokoelmassa, armeijan esi-
kunnan huolto-osaston rakennuspiirustukset 1945–1946.

Senaatti-kiinteistöt, Itä-Suomen alue

Asiakirjoja liittyen peruskorjauksiin, kuntotutkimusraportti,
nykytilapohjakaavat.

Museovirasto (kulttuuriympäristön palveluikkuna kypä)

Muinaisjäännösrekisteri, kulttuuriympäristön tutkimus-
portit, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt.

Finna (museoiden, kirjastojen ja arkistojen hakupalvelu)

Vanhoja valokuvia.

Julkaistut lähteet

Friman, Paavo ja Lind, Lasse, 2011. *Kadetti Mannerheim*
Jyväskylä: Gummerus.

Halila, Aimo, 1967. *Suomen rakennushallinto 1811–1961. Hel-
sinki: Rakennushallitus.*

Julkaisemattomat lähteet

ark-byroo, 2017. *Lapinlahden sairaalan rakennushistoria-
selvitys.*

Kauppi, Ulla-Riitta, 1988. *Keisarikunnan Suomen kadettikoulun
johtajan asunto. Nykyinen Haminan Upseerikerho.* Museo-
virasto.

Museoviraston rakennushistorian osasto, 1982. *Haminan
keskustan rakennuskannan inventointi ja luokittelu.* Museo-
virasto.

Museovirasto, 2002. *Valokuvakooste Haminan työsiirtolan
työkohteista v. 1982–2002.* Museovirasto.

Mökkönen, Teemu, 2003. *Hamina – Fredrikshamn. Kaupun-
kiarkeologinen inventointi.* Museovirasto.

Pitkänen, Erkki, 1984. *Kuvauksia Haminan kadettikoulun
rakennuksista ja niiden myöhemmistä vaiheista.*

Verkkolähteet

Haminan varuskuntakerhon verkkosivut, historia
<http://www.haminanvaruskuntakerho.fi/index.php/historia>
Haettu 14.11.2017.

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy

Kustaankatu 3, 00500 Helsinki

www.arkbyroo.fi

info@arkbyroo.fi

010 2350 566